ÖZGÜR

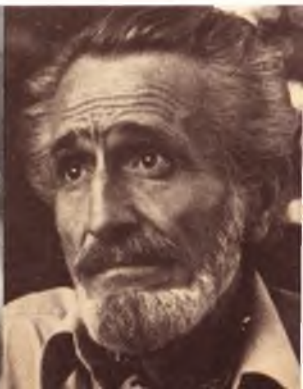
ŞAİRLERE ÖLÜM YOK

OKTAY AKBAL

özgür özgür

OKTAY AKBAL / ŞAİRLERE ÖLÜM YOK

ŞAİRLERE ÖLÜM YOK
OKTAY AKBAL

Yayın Yönetmeni : Refik Ulu

Yayın Hakları: Onk Ajans Ltd. Şti.
Özgür Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Birinci Baskı:
İstanbul, Şubat 1994

Kapak Grafiği: Reha Yalnızcık
Kapak Filmi: Grafika Grup
Dizgi: Özgün Ajans
Baskı ve Cilt: Acar Matbaacılık A.Ş.

ÖZGÜR YAYIN DAĞITIM LTD. ŞTİ.
Ankara Cad. 31/2 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 526 25 13 - 519 14 49 Fax : 527 57 78

Oktay Akbal

ŞAİRLERE ÖLÜM YOK

ÖZGÜR ÖZGÜR

İÇİNDEKİLER

Önsöz Gibi	7
Tevfik Fikret	11
Hüseyin Siret	21
Nâzım Hikmet	29
Necip Fazıl	39
Rıfat Ilgaz	53
Hasan İzzettin Dinamo	65
Ziya Osman Saba	75
Celal Sılay	85
Behçet Necatigil	95
Ruhi Su	105
Sabahattin Kudret Aksal	115
Orhon M. Arıburnu	125
Özdemir Asaf	135

ÖNSÖZ GİBİ

Şiirin yaşı yoktur. Ha bin yıl önce yazılmış olsun, ha bugün!.. Şiir eskimez. Eskimişse, şiir değildir. Geçmişin, çağımızın, hatta geleceğin şairleri bizimdir, hepimizindir, bugünün yarının, kuşaklarındır. İnsanın doğasında vardır şiir. Hiç şiir yazmamış birini düşünmek zordur. İyi kötü, başarılı başarısız hepimiz şiir sandığımız birtakım dizeler karalamışızdır. Kimimiz zamanında anlamıştır şair olmadığını, kimimiz de bir boş, ama güzel hayalle yıllarca kendini avutmuştur.

İsa'dan altı yüz yıl sonra Bizanslı Pavlos – ki Mabeyinci diye anılır – kendini şöyle tanıtır:

"Adım ne, yurdum neresi
Sana ne bundan?
Soyum alçak olmuş ya da yüksek ne çıkar?
Belki herkesten yüce biriydim
Belki de bir hiç, n'olacak şimdi
Yabancı bil ki gördüğün mezar
İçinde kim yatarsa yatsın, cansız yatar"

Şimdi, bu şairin, bu dizelerin yaşını, kimliğini

öğrenmek ya da öğrenmemek ne kazandırır bize? İşte ölümsüz bir şiir! Bugünün bir şairinin kaleminden çıkmış gibi! 'Laedri" demişler eskiler şairi bilinmeyen şiirlere. Böyle şiirler daha uzun bir yaşama sahip olmuş.

İlkokuldan bu yana şiire yakınlık duyanlardanım. Sarı kağıtlı defterlerimde nice şiir çalışmalarım yer alır. Kendi yazdıklarımdan çok, ünlü şairlerin dizeleri... Herkes kendini şair sanır! Sonra, gerçek şiirle karşılaşınca anlar yanılgısını. Şiiri sevmek başkadır; şiir yazmak çok daha başka!

"**Şairlere Ölüm Yok**" başlığı altında sunduğum 13 şair artık yaşamda değiller. Yarım yüzyıldan önce çekip giden var, daha yakın yıllarda yaşamdan kopan var. Ama gerçekten öldü mü onlar? Kendilerini görmemiş olsak da, tanımamış olsak da, zaman zaman içlerinden birini ya da bir kaçını 'kendi' şairimiz saymadık mı? Dizelerini ezberlemedik mi? Yaşamımızda yer vermedik mi, o dizelere?

Tevfik Fikret'ten Özdemir Asaf'a dek yaşamımda yeri olan, 'benim şairlerim' diyebileceğim 13 şair dostu; öyküleri, anıları, yaşamının kesitleriyle kağıda dökmek, şiirsever genç kuşaklara sunmak istedim. Bilerek gerçek şairlerin ölmediğini, büsbütün yok olmadığını...

Bakarsınız, bir zamanlar dizeleri dillerde dolaşan bir şair zaman içinde unutulur, yıllar geçer adı bile anılmaz, seçkilerde bile rastlanmaz. Ama gelecekte bir gün, bir genç çıkar, bir yeni kuşak belirir, o unutulmuş şairi yeniden keşfeder, önemiyle, büyüklüğüyle gün ışığına çıkarır.

Bu yüzden gerçek anlamda ölüm yoktur şairlere, tüm sanatçılara...

Tevfik Fikret, Hüseyin Siret, Nâzım Hikmet, Necip Fazıl, Rıfat Ilgaz, Hasan İzzettin Dinamo, Ziya Osman Saba, Celal Sılay, Behçet Necatigil, Ruhi Su, Orhon Arıburnu, Sabahattin Kudret, Özdemir Asaf...

İşte size anılarımdaki yerleriyle, belleğimde kalan serüvenleriyle, unutulmaz dizeleri ve yaşam öyküleriyle 13 şair... Hepsi bu kadar mı? Değil elbet. Yazmak istediğim daha nice şair var; Abdühak Hamit'ten Ahmet Haşim'e, Yahya Kemal'den Bedri Rahmi'ye, Oktay Rifat'tan A. Kadir'e, Orhan Veli'den Asaf Halet Çelebi'ye, Rüştü Onur'dan Muzaffer Tayyip'e, Edip Cansever'den Cemal Süreya'ya, Turgut Uyar'dan Halit Asım'a, Cahit Sıtkı'dan Ahmet Muhip'e daha niceleri...

Bir gün, ilerde bir gün, yaşam izin verirse bütün bu, yakından ya da uzaktan tanıdığım, şiirlerinin bana getirdiği dünyada yaşadığım tüm şair dostları da kağıt üstünde yaşatmak özlemi ile...

Oktay Akbal

TEVFİK FİKRET

(1867 - 1915)

Evet sabah olacaktır
Sabah olur geceler

"Umutsuzluk. Umutsuzluk. Umutsuzluk. Umutsuzum kardeşim. Korkunç bir kızgınlık bunalımı içindeyim, sönüyorum. Bu biraz daha sürerse, eyvah! Nedenini söyleyeyim mi? Fakat bu o kadar tuhaf ki, gülersiniz diye korkuyorum, kimi zaman kendim bile kendi halime gülüyorum. Koca bir dünya içinde yalnızım Nazif! En yakın arkadaşlarımın arasında sokağa çıplak çıkmış bir adam duygusuyla titriyorum, herkesin vicdanı kapalı örtülü, yalnız ben çıplak. Herkes hiç olmazsa üniformalarla –ne diyeyim– mayasını sürdürüyor. Herkes zamanın alçaklık süslerine bürünebiliyor. Herkes namuslu geçinerek alçak yaşamanın kolayını buluyor. Herkes bu rezalet havasında nefes alabilmek için bir kolaylığa, bir çareye, bir büyüye sahip."

Öyle bir sesleniş ki bu, unutulmaz! Tevfik Fikret deyince şiirlerinden önce Süleyman Nazif'e yazdığı bu mektubu düşünüyorum. Kapkara bir umutsuzluğun sözcüklerle dile getirilmesinin somut bir örneği. **"Umutsuzluğumun derecesini düşünemezsin kardeşim. Kendimi taşlara çarpacağım geliyor. Fakat hani benim yurtsever kanımla kirlenecek bir temiz baş?"**

Nedir bu denli karanlık bir umutsuzluğunun nedenleri? Oysa mutlu yaşamak için her olanağa sahipti. Sevilen, ünlü bir şair, mutlu bir aile, bir eş, bir çocuk. Rumelihisarı sırtlarında bir köşk. Yıllarca savaşım verdiği Abdülhamit saltanatının yıkılışını, özgürlük öncüsü İttihatçı arkadaşlarının işbaşına geldiğini görmek. 'Tanin' gazetesini güvendiği arkadaşı Hüseyin Cahit'le birlikte yayınlamak. Galatasaray Lisesi'nde, Robert Kolej'de gençlikle birlikte olmak, onlara güzel gelecekleri yaratmak özlemini, gücünü aşılamak. Boğaz'ı tepeden gören pencerenin önünde koltuğa oturup şiirlerini yazmak...

Kişisel sevinçler bir şairi, gerçek bir duygu adamını mutlu kılmaz. Hiçbir zaman da kılmadı, kılmıyor... Bir paşazade Nâzım Hikmet'in aradığı neydi? Huzur mu, rahatlık mı, yüce görevlere getirilmek mi? İstese hepsi onundu. Milletvekilliği, bakanlık, başyazarlık, elçilik! Oysa şair, acıyı seçti, yığınların adına konuşmak yolunu, yeni bir atılışa yüreklendirmek yolunu...

Desem ki, Tevfik Fikret'tir Nâzım Hikmet'in ilk öncüsü, hocası? Tıpkı Mustafa Kemal Paşa'nın da olduğu gibi... 1915'te bir akşam üstü Aşiyan'daki defteri 'bir Fikret Hayranı' olarak imza-

layan Mustafa Kemal de gücünü, inancını Fikret'in dizelerinden almamış mıydı?

Fikret umutsuzdu, ama geleceğin çok daha güzel olacağına inançlıydı. "**Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın – Her şey olacak kudret-i irfanla... İnandım**" derken, oğlu Haluk'a "**Evet, sabah olacaktır, sabah olur, geceler – Tulu-i haşre kadar sürmez, akibet, bu sema – Bu mai gök size bir gün acır, meful olma – Hayata neş'e güneştir, melâl içinde beşer – Çürür bizim gibi... Siz ey feza'yı ferdanın – Küçük güneşleri, artık birer birer uyanın – Ufukların ebedi iştiyakı var nura. – Tenevvür... İşte ruh'i amali – Silin bulutları, silkin zilalı ehvali – Ziya içinde koşun bir hâlâs-ı meşkura. – Ümidimiz bu, ölürsek de biz, yaşar mutlak – Vatan sizinle şu zindan karanlığından uzak**" diye seslenirken hep aydınlık bir geleceğe, bilime, kültüre, sevgi ve saygıya, uygarlığın gerektirdiklerine inançla bağlı olduğunu gösteriyordu.

Tevfik Fikret'i 'Benim Şairlerim'den biri saymam neden mi? Çağdaş şairlerin çoğunu tanıdım. İçlerinden önemli bir bölümü yakın arkadaşlarım oldu. Oysa Fikret 1915'te ölmüş. Ben doğmadan sekiz yıl önce. Ama edebiyatla ilk tanıştığım günden bu yana onu yaşayan bir şair olarak benimsemiştim. Nasıl olur da bir şair ölür? Söyledikleri, dile getirdikleri bugünlerde de canlıysa, etkiliyse, yeni kuşaklara güven vericiyse...

Aşiyan'a çıkan yokuşta bana öyle gelmişti ki şair ordadır, odasındadır, bahçesindedir, Boğaz'a

bakan pencerenin önündedir, sırtında siyah Rus kazağı, duvarda yağlıboya tabloları... Bildik birini, saygı duyduğum yaşlı bir şairi görmeye gider gibiydim. Sonra o avlu, o mezar, evin havası, eşyaları, yazıları... Rıza Tevfik'in bir şiiriydi daha ilkokula başlamadan ezberlediğim: 'Tevfik Fikret'in Mezarında'

Bir yazımda da söylediğim gibi: 'Ne zaman şiirlerini okumaya dalsam güç kazanırım. O dizeler güven verir, direnme, dayanma, yarınlara bağlanma duygusu uyandırır. Zaman zaman tartışılır, Fikret 'büyük bir şair midir?' Kimileri, özellikle onun büyük kişiliğinden, şiirleriyle uyandırdığı bilinçlendirme aydınlığından ürkenler, Mehmet Akif'in saplantılı bakışının etkisinde kalanlar, bir türlü bağışlamazlar onu! Bilime inandığı için, 'Tarihi Kadim'de **"Her şeref yapma, her saadet piç – Her şeyin ibdidası, ahiri hiç – Din, şehit ister, asuman kurban – Her zaman her tarafta kan kan kan"** diye yazdığı için... Bir bölümü de onun her türlü zulme, haksızlığa başkaldıran kişiliğini yadırgadığı için...

Büyükbabam anlatırdı. Musul valiliğine giderken Urfa Mütesarrıfı Hüseyin Bey'in konuğu olmuş. Konuşurlarken söz edebiyata, şiire gelmiş. Hüseyin Bey üzüntüyle oğlundan söz etmiş: "Mektebi Sultani'yi (Galatasaray Lisesi'ni) bitirdi, Hariciye kalemine girdi, ama çok kalmadı, işi bıraktı, şiir yazmaya başladı. Ne olacak hali, çok üzülüyorum. Kendisine parasal yardım yapıyordum, işten ayrılmasından sonra kestim, aklı başına döner diye" Büyükbabam şair oğlunun adını sormuş, 'Mehmet Tevfik' yani Tevfik Fikret adını

duyunca, çok şaşırmış. Hüseyin efendiye oğlunun önemli bir insan, değerli bir şair olduğunu, eskisi gibi yardımını sürdürmesini söylemiş. 'Son Servetifünun'da 'Avengi Suhûr' adlı şiirini okuduğunu, böyle bir evlada sahip olduğu için övünmesini eklemiş. Hüseyin Efendi böylece şair oğlunun değerini anlamış. Büyükbabam 'Herhalde Hüseyin Efendi yardımlarını sürdürmüştür' diyordu.

Tevfik Fikret'in son yıllardaki şiirleri, Abdülhamit baskıcılığını, daha sonra İttihatçı arkadaşlarının yarattığı umut kırıklığını yansıtır. İçinde yaşanan zamanın değeri yoktur onun gözünde, önemli olan gelecektir. Yarınki kuşakların getireceği aydınlıktır. Umutsuz, karamsar olduğunu dile getirdiği mektupları, yazıları, şiirleri hiçbir zaman 'âti'ye, yani geleceğe bağlı umutlarını ortadan kaldırmaz.

Memet Fuat şöyle yazar bu konuda:

> **"Yaşam sürekli bir değişme, bir gelişmedir. Geçmiş durmadan ölür, insanın geçmişe bağlanması gerekmez. Ölmek yaşamı tazelemektir. Ölmeyen, düşüncelerdir, toplumu, dünyayı düzenleyen insan düşüncesidir. Geçmişe saplanıp kalınırsa gelecek nasıl düşlenebilir? Gene iyi olanı kurtuluşu gelecekte, kötü olanı, çürümüşlüğü geçmişte gören şair "Mazi, Ati" de İnsanlığın gelişimi üzerine görüşlerini adeta sistemleştirmiştir."**

Zaman geldikçe, ülkemiz yeni toplumsal bunalımlara düştükçe Tevfik Fikret'in bazı şiirlerinin güncellik kazandığı, dergi sayfalarında yer aldığı görülür. Hatta 1960 öncesinde sanırım "Hanı Yağma" şiirini yayınlayan bir taşra gazetesine soruşturma açılıp, şiirin yazarı suçlandırılmıştı. Bu tür şiirlerin başında "Hanı Yağma"dan başka '95'e Doğru' gelir.

'Bir devr–i şeamet, yine çiğnendi yeminler – Çiğnendi yazık milletin ümmidi bülendi – Kaanun diye, kaanun diye topraklara sürtüldü cebinler – Kanun diye, kanun diye kaanun tepelendi – Beyhude figanlar yine beyhude yeminler' diye pek çoğumuzun ezberinde olan bu şiir şu unutulmaz dizelerle biter: **"Düşsün sana –meyyal–i tahakküm– eğilen ser – Kopsun, seni –bir hak diye– alkışlayan eller!"**

Ya, "**Bir sofracık, efendiler – ki iltikama muntazır – Huzurunuzda titriyor, şu milletin hayatıdır – Şu milletin ki muztarip şu milletin ki muhtazır – Fakat sakın çekinmeyin yiyin yutun hapır hapır – Yiğin efendiler, yiyin bu han–ı iştiha sizin – Doyunca, tıksınınca, çatlayıncaya kadar yiyin".**

Böyle bir insan nasıl olur da benim, bizim şairimiz sayılmaz! Nasıl olur da edebiyat tarihinin sayfalarında kalır. Tevfik Fikret günümüzün şairidir, aynı zamanda aydınlık, onun deyimiyle 'nurlu' geleceklerin şairi... Bir kuşak, bir kuşak daha, Fikret'ten bu yana birçok kuşak geçti. Ama **"Şeytan da biziz, cin de – Ne şeytan ne melek**

var – Dünya dönecek cennete insanla, inandım" inancı bir düş olmaktan öteye geçmedi.

Olsun, şairler güzel yarınların müjdecisidirler. Hep de öyle olacaklardır. Gerçekleri görerek, bilerek, göstererek, bildirerek yeni kuşaklara yol göstereceklerdir. Belki bir gün, belki epey ilerde bir gün düşleri gerçekleşecektir. Evet, belki bir gün!..

HÜSEYİN SİRET

(1872 - 1959)

İki adım atar atmaz yaptığım yanlışlığı anlamıştım. Başımdaki şapka benim değildi. Şapka alnıma kadar geçiyordu.

"Bu benimki değil" dedim.

Orhan anlamadı önce.

"Üstadın şapkasını almışım, eyvah"

Hüseyin Siret Özsever'in evinden çıkmıştık. Kadıköy'de Kurbağalıdere yakınlarında ahşap bir ev. Giriş karanlıktı. Yeni aldığım 'bobstil' şapkayı ordaki askıya takıvermiştim. Demek, çıkarken kendiminkini değil üstadınkini almışım!

Edebiyat öğretmenimiz Raci Bey bize Hüseyin Siret Bey'in bir gazelini yazdırmıştı. O sıralarda böyle şeyler vardı. Bir şiiri düzyazıya çevirmek, ya da bir gazeli Türkçede yeniden yazmak gibi. Anlamsız bir çalışma! Ne olacak, bir şiiri düzyazıyla yeniden yazmak bize ne kazandıracak? Ya da bir gazelin anlamını yazmak, şiiri öldürmek, yok etmekti bence... Ama uygulama böyleydi. Raci Bey de bize Hüseyin Siret'in bir gazelini vermişti ödev olarak.

Bu eski, (1940 yılı) bir anıyı yeniden yaşarken düşünüyorum. Kim anımsıyor Hüseyin Siret'i? Kitaplığımı didik dik ettim Hüseyin Siret'le ilgili bir kitap, hatta bir yaşam öyküsü bulamadım. Antolojilerde bile yok nerdeyse! Oysa Servetifünun edebiyatının, öteki adıyla Edebiyat–ı Cedide'cilerin önde gelen şairlerindendi. Bize 'lirik' bir şair diye öğretmişlerdi. 1940'larda emekli bir öğretmendi artık. Yaşamı serüvenlerle dolu geçmişti. Sürgünler, kaçışlar, Avrupa'da gizlenişler...

Her zaman böyledir: Bir kuşaktan yalnızca bir iki ad kalır. Nitekim Servetifünun kuşağından bugün adı anılan, sözlüklerde, yazın tarihlerinde övgüyle yer alan şairler yalnızca Tevfik Fikret ile Cenap Şahabettin'dir.

Hüseyin Siret'ten bugün canlılığını koruyan bir dörtlük var. O da bir şarkının güftesi: **"Gördüm, seni sevdim güzelim konce–i tersin – Sevmek mi güzel yoksa sevilmek mi ne dersin? – Ben ağlıyorum, sen de mi bitab'ı kedersin – Sevmek mi güzel, yoksa sevilmek mi, ne dersin?"**

★

1940 yılının yağmurlu bir günü üstadın evini sora sora bulduk. Kapıyı çaldık. Bizi bir genç kız karşıladı. Ben o yıllarda çok çekingen, biraz da kekeme olduğum için sözü Orhan'a bırakmıştım. Öğrenciydik, üstadı bir konuda 'rahatsız' edecektik. Loş bir koridordan, sonra da ahşap bir merdivenden çıkıp caddeye bakan bir odaya girdik. Hü-

seyin Siret Bey bir divanda oturuyordu. Kendimizi tanıttık. Öğretmenimizin bize bir ödev verdiğini, ama bu şiirin yer aldığı kitabı piyasada bulamadığımızı, bu yüzden ziyaretine geldiğimizi söyledik. Daha doğrusu bunları Orhan söyledi.

Hüseyin Siret Bey çok sevinmişti. Öğrencilerin şiiriyle ilgilendiğini duymak sanırım hoşuna gitmişti. Öğretmenin bize yazdırdığı şiiri anlayamadığımızı, büyükbabama götürdüğümüzü, onun da bizim el yazımızda yanlışlıklar bulduğunu, bu yüzden 'Gidin Siret Bey'i ziyaret edin, benim eski dostumdur' dediğini söyledik. Siret Bey, Hazım Bey'in torunu olduğumu öğrenince bize daha büyük ilgi göstermekteydi. Oğluna –ki o da şair Mübin Siret'ti – kitabı bulmasını söyledi. "Kıvılcımlı Kül" adlı kitabı imzaladı, verdi.

Bana çok yaşlı görünmüştü, o sıralarda daha yetmişinde bile olmadığını sonradan öğrendim. Gençlikte öyledir, yaşı kırkı elliyi aşan kişi size çok çok yaşlı gibi gelir. Biraz konuştuk, hocamızı sordu, Raci Bey'i biraz tanırmış. Öyle ya bizim hoca da 'divancı'lardandı, aruzla şiirler yazıyor, o günlerde ortaya çıkan Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet'lerin başlattığı akımı 'saçma sapan' bir tutum sayıyordu.

Ter içinde kalmıştım. Sobanın sıcağı, böyle ünlü, nerdeyse tarihsel bir insan olan 'lirik şair'le karşılaşmak, konuşmak kolay değildi. Ama bizim Orhan çok rahattı. Onun için sorun, bir ödev konusunu başarıyla sonuçlandırmaktı. Elini öpüp odadan çıktık. Kendimi sokağa attığımda rahat bir soluk aldım. Şimdi büyükbabama gidecek,

"Kıvılcımlı Kül"deki gazeli okutacak, çevirisini yaptırıp yazacaktık.

Ama o ne? Başımdaki şapka nerdeyse çeneme iniyor! Benimki değil! Yanlışlıkla üstadınkini almamış mıyım? Fötr şapka modası vardı o günlerde. Ben de özenmiştim şapka giymeye. Öyle ya kendimi yetişkin bir 'yazar' sayıyordum, neden büyükler gibi şapka giymeyeyim? Şimdi ne yapacaktım?

Orhan'a yalvardım. Gitsin kapıyı çalsın, sonra da genç kıza "Oktay şapkasını unutmuş' deyip üstadınkini verip benimkini alsın! Yapmıyor, direniyor! Ben nasıl beceririm? Bir çekişme bir çekişme" Sonunda okul dergisinde çıkan 'İnci Suna' imzalı bir şiirin benim olup olmadığını sormaz mı? Bir alt sınıfta Suna adlı bir kız vardı. Onun için mi yazmışım! Oysa ilgisi yoktu. Ben 'şair' görünmemek için bilerek bu adı kullanıyordum. 'Yenigün' dergisine de gönderiyordum, yayınlıyorlardı. Ama Orhan ille de bir aşk öyküsü istiyordu. 'Evet o' diyerek Orhan'ı eve yolladım, şapka geldi. Kitap da elimizde. Doğru Göztepe'ye...

Büyükbabam aldı kitabı, evirdi çevirdi bizim için önemli olan gazeli yüksek sesle okudu. Bir anlam çıkaramadı. Aruzla yazılmış, böyle ağdalı bir dille yazılmış şiirlerden hiç hoşlanmazdı. Hele anlamları da yoksa, ya da karmakarışıksa!..

"Ah bu Edebiyat–ı Cedideciler" diye söylendi. Israrımız üzerine de, çaresiz, gazeli çevirdi, anladığı kadarıyla. Beğenmediği belliydi.

★

Hüseyin Siret Özsever 1959'a kadar yaşadı. Evinde, köşesinde, her şeyden herkesten uzak bir emekli yaşamı. Canlı bir gençlik yaşamıştı. Tevfik Fikret'ler, Halit Ziya'lar, Cenap'larla, bir ara siyasete de karışmıştı. Ama karşısına sürgünler, gurbetler çıkmıştı. Cumhuriyet döneminde şiirini de o ağdalı dilden kurtarmıştı. Bugün edebiyat tarihimizin bir kuytu köşesinde! Genç kuşaklar okullarda bir şeyler öğrenmişlerse, işte o kadarıyla tanınıyorlar, daha doğrusu tanımıyorlar! Dedim ya, bir kuşaktan ancak iki üç ad kalır. Bizim kuşak, bizden sonraki kuşak için de öyle olacak...

★

Siret Bey'in bugünün diliyle yazdığı bir şiiri birlikte okuyalım:

"İhtiyar bir kayıkçı, omzu çökük – Bir de gam yüklü köhne bir şair – İki yorgun hayat ağır bir yük – Martılar bizden ürküyor gibidir.

Geç vakit vardık aşina dereye – Akşamın göğsü erguvan demeti – Yosma bir kız elinde kır sepeti – Dalmış, öksüz bakışla, makbereye.

Kuytu yerlerde gölgeler pusuda – Dokunmuş serviler yeşil bir sal – Derenin bir yanında mintanı al – Bir çocuk bir gelincik oldu suda.

Nice yıldır ki eski hatıralar – Orda hasretle bekliyordu beni – Geçti bir

dul, başında mor yemeni - Geçti mazi... içimde izler var.

Gölgelenmişti akşamın ye'si - Bir kızıl kandil oldu son şule - Burda ilham arardı vaktiyle - Boğazın ince ruhlu şairesi.

Üflüyor şimdi, serviler meyus

Tozlu maziye yaşlı bir efsus."

NÂZIM HİKMET

(1902 - 1963)

'**Taranta Babu'ya Mektuplar**'dı Nâzım Hikmet'ten ilk okuduğum kitap... Yıl 1936. Orta birdeyim. Kaç kuruştu bilmiyorum? Sahaflardan geçerken görmüş almıştım. Adını duymuştum. Bir yıl önce hasta yatarken annemin aldığı '**Ayda Bir**' dergisinden tanıyordum. Tuhaf bir çocuktum. Başkaları futbolla bilmem neyle oyalanırken dergiler, kitaplardı düşlerime giren. Param oldukça da satın aldığım.

Taranta Babu beni şaşırttı. Serbest nazım dedikleri buydu demek! Bir merdivenin basamakları gibi alt alta, belli bir çizgide olmadan uzayıp giden ahenkli dizeler. Bir de musikisi vardı, yüksek sesle okunurken bir melodi duyulurdu.

> **'Yaşamak ne güzel şey –Taranta Babu yaşamak ne güzel şey – Anlayarak bir usta kitap gibi – bir sevda şarkısı gibi duyup – bir çocuk gibi şaşarak – yaşamak.**
>
> **Yaşamak – birer birer ve hep beraber – ipekli bir kumaş dokur gibi – yaşamak.'**

On dört yaşında edebiyat düşkünü bir çocuğu şaşkınlıklara sürükleyen bir sesleniş, yepyeni bir duyarlık... O kitabı günlerce elimden bırakmadım. Derken **'Simavna Kadısı Şeyh Bedrettin'** çıktı.. Bu yapıtın da başka bir seslenişi vardı. İnsan ister istemez yüksek sesle okumak istiyordu:

> **"Sedirde al yeşil, dal dal Bursa ipeklisi – duvarda mavi bir bahçe gibi Kütahyalı çiniler – gümüş ibriklerde şarap – bakır lengerlerde kızarmış kuzular nar idi – Öz kardeşi Musa'yı ok kirişle boğup – yani bir altın leğende kardeş kanıyla aptes alarak – Çelebi Sultan Mehmet tahta çıkmış hünkâr idi – Çelebi hünkâr idi ama – Al-i Osman ülkesinde esen - Bir kısırlık çığlığı, bir ölüm türküsü rüzgar idi."**

★

O güne dek Hececiler vardı, Yahya Kemal vardı, hele hele Ahmet Haşim vardı. Daha gençlerden Necip Fazıl –ki henüz otuzundaydı– vardı. Yedi Meşaleciler, daha yeni yeni sesleri adları duyulan Ahmet Muhip, Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsnü...

Bir akşam gazetesinde de Orhan Selim adıyla gündelik yazılar yazdığını da bir arkadaştan öğrendim. Başından geçenleri de, Rusya'ya gitmiş, Moskova'da okumuş, dönüşte tutuklanmış... 80'li yıllarda Hopa'ya gittiğimde kapatıldığı hapishaneyi de görmüştüm. Demir parmaklıklı pencereden bir mahkum bakıyordu. Genç bir adamdı, Nâ-

zım'ın o günlerdeki yaşına yakın, olsa olsa yirmi altı... Nâzım Hikmet de Moskova dönüşünde Hopa'da yakalanıp bir süre bu ufak cezaevine kapatılmıştı. Daha sonra ne serüvenler yaşadı! Özgürlük, gözaltı, tutuklanma, mahkeme... Kısa sürelerle gazetelerde, dergilerde, film stüdyolarında çalışmalar...

Liseye geçtiğim yıl kıyamet koptu. Gazetelerde pek az haber vardı o konuda. Orduyu isyana kışkırtmak suçuyla on beş yıl hapse mahkum olmuştu. Birkaç arkadaşıyla birlikte... Artık kitapları yayınlanmıyor, şiirleri basılmıyordu. Bir çeşit kahramandı biz gençlerin gözünde. Meydan okuyan, kafasındaki doğrultudan şaşmayan, her türlü nimeti, çıkarı bir yana iten bir değişik kişi. Gerçek bir şair. Bir öncü.

Komünistmiş, öyle diyorlar, öyle yazıyorlardı. İlkokul dördüncü sınıfta Türkçe öğretmenimiz Turgut Bey defterlerimize '**Salkımsöğütler**' şiirini yazdırdığı günden bu yana –ki yıl 1933'tü, Nâzım yirmi yaşındaydı o günlerde– bu genç şairi biliyordum. 1930'larda Nâzım'ın kitaplarının açıkça basılıp satıldığını, herkesin alıp okuduğunu, hiçbir yasaklama olmadığını söylerken kimileri inanamıyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nda yayımlanan 'Bibliografya Dergisinde' bu kitapların yer aldığını, hatta bu dergide 'Marksist literatür' bölümünde Haydar Rıfat'ınkiler başta olmak üzere Marx'la, sosyalizmle, komünizmle ilgili kitapların yer aldığına da...

★

Tek parti dönemiydi, ama Atatürk'ün devrimci, atılımcı, çağa, kültüre, hümanizme açık yönetiminin var olduğu bir dönem, yasaksız bir dönem... Yasak vardı, ama halkı uyuşturmaya, yozlaştırmaya, çağdışına sürüklemeye kalkışan girişimleri önleyen bir yasak... Demokrasi, bir halkın, bir ülkenin uygarlık aşamalarına doğru yönelmesinin aracı ise, –ki öyledir– ülkede halkçı bir yönetim, yani demokrasi vardı. Nâzım'ın okunduğu, tartışıldığı, kitaplarının yasaklanmadığı bir dönem...

Lisedeyiz, Şehzadebaşı'nda Aşık'ın kahvesinde buluşuyoruz. İlk yazılarımı dergilere, gazetelere gönderiyorum, tek tük yayınlanıyorlar. Biraz şairlik özentisi de var. Akrostişli şiirler özellikle... Bir de o günlerin modasına yakışan öyküler. Ama Nâzım'ın Sabahattin Ali'nin, Sait Faik'in ilk kitaplarının bende uyandırdığı sezgiler var; gerçek edebiyat bunlardır, benim moda yazarların etkisinde yazdıklarım edebiyat dışıdır!

Bir arkadaş vardı, Vefa Lisesi'nde okuyan. Bir iki yaş büyüktü benden. Koca bir defteri vardı, çoğu Divan şiirleri, gazellerle dopdolu... Pelür kağıdına yazılmış birtakım şiirler getiriyordu. Nâzım Hikmet'in elden ele dolaşan, saadet zinciri gibi her elde edenin çoğaltıp tanıdıklara ulaştırdığı şiirler. Kahvenin loşluğunda ağır ağır okurdu bunları. Biz, bir iki genç de hemen yazardık kağıtlara. Bir giz gibi saklamak gerekirdi. Ya okulda ele geçerse, ya yolda biri çevirirse, ya şu ya bu!

Hapisteydi. O 40'lı yıllar boyunca başka başka imzalarla çıkardı şiirleri. İbrahim Sabri, daha başka... Onun etkisindeki şairler, Dinamo'lar, Na-

il V.'ler, daha başka arkadaşlar Nâzım'ın sesini, bildirisini sürdürürlerdi. '**Yeni Edebiyat**' gazetesi, İkinci Dünya Savaşı günlerinde elimizden düşmezdi. Nâzım Hikmet etkisinde gençler kendilerini komünist bilirlerdi! Marx'çılık üzerine pek az kitap vardı o günlerde. Nâzım'ı okumak, onun etkisinde kalmak komünist sayılmaya yetiyordu! Hem polis de buna inanıyordu, hem de o iyiniyetli genç arkadaşlar da...

Bursa Cezaevi ilerici kesim için bir çeşit kutsal yerdi. Ziyarete gidenler, onunla karşılaşmak fırsatınık elde edenler bir rütbe elde ettiklerine inanırlardı. İçtenlik vardı Nâzım'a duyulan sevgide... Toplumu daha güzel bir düzene kavuşturmak özlemi. 40 kuşağının hemen hepsi Nâzım'ı 'baş şair' bilmişlerdir. Bireyci olanlar da, toplumcu şiir yazdıklarını savunanlar da...

★

Tam on beş yıl! Atatürk 1938'de öldü. Nâzım Hikmet hapisten çıkabilmek umudunu kökünden yitirdi. Bana öyle gelir ki, Atatürk birkaç yıl daha yaşayabilse, Nâzım Hikmet belli bir süre sonra özgürlüğüne kavuşabilecektir. Olmadı, Mareşal'in direnişi her türlü özgürlük yolunu tıkadı. On beş yıl Bursa Cezaevi'nde en güzel şiirlerini, en başta da '**Kurtuluş Savaşı Destanı**'nı yazdı. Başka bir cezaevinde yatan Kemal Tahir'i mektuplarla, aynı hapishane çilesini çeken Balaban'ı, Orhan Kemal'i konuşmalarıyla yetiştirdi, sanata, edebiyata kazandırdı.

Şiirleri 1950 öncesine kadar gizli gizli okunuyordu. Hayalleri, düşleri kimse dört duvar içine hapsedemez... Nâzım da yaratış atılımlarında tam bir özgürlük içindeydi:

'Denize dönmek istiyorum – Mavi aynasında suların – Boy verip görünmek istiyorum – Gemiler gider, aydın ufuklara gemiler gider – Gergin beyaz yelkenleri doldurmaz keder. – Elbet ömrüm gemilerde bir gün olsun nöbete yeter – Ve mademki bir gün ölüm mukadder – Ben sularda batan bir ışık gibi – Sularda sönmek istiyorum – Denize dönmek istiyorum."

Yıl 1950'ydi. Yeni bir seçim, yeni bir iktidar. Genel af. Nâzım zaten hastaydı, aylardır 'Nâzım af edilmelidir' kampanyası sürdürülüyordu. Ankara'da Tercüme Bürosu'nda görevliydim. Nâzım için imza toplanıyordu. Bir gün Orhan Veli geldi büroya, imza topluyordu. Bir imza da ben attım. Daha sonra listeler yayınlandığında nedense adımı göremedim. Ne olmuştu? Biri mi silmişti, yoksa o kağıdı kopya eden bir yanlışlık mı yapmıştı. O gün bu gün üzülürüm.

★

Nâzım Hikmet özgürdü artık. Yeni bir sevdiği kadın. Yeni bir çocuk. İlk ve son çocuğu, Mehmet... İstanbul'daki dost yazarlar şairler Nâzım'ı görmek, konuşmak mutluluğuna kavuştular. Ben

Ankara'daydım. O kadar çok sevdiğim, kırk yıllık arkadaş gibi benimsediğim kişiyle karşılaşmak olanağını bulamadım. Hem şairleri, yazarları tanımasak da, bir kez bile görmemiş olsak da yanımızdadırlar, içimizdedirler. Ölseler de!..

Bir gün, Nâzım Hikmet'in Sovyetler Birliği'ne gizlice gittiği duyuldu. 'Hain kaçmıştı'. Nasıl kaçmıştı? Belki de bilerek, göz yumularak kaçmasına fırsat tanınmıştı. Askerlik görevini yapmadığı ileri sürülerek silah altına alınmaya kalkışılmıştı. 48 yaşında er olarak! Bir iki yıl önce Sabahattin Ali'nin Bulgar sınırında bir cinayete kurban gitmesi akıllardaydı. Nâzım'ı da birtakım güçler yok etmek hesapları içinde olabilirlerdi. Nâzım'ın ölümü uluslararası bir skandala yol açabilirdi. Yurt dışına gitmek, daha doğrusu kaçmak zorunda bırakılması belki de yararlı görülmüştü. Bu iş bence daha tam çözülmemiş bir gizdir...

★

Yıllar yıllar sonra Moskova'daki ünlüler mezarlığında Nâzım'ın mezarına bir saksı çiçek koyup saygı duruşunda şu dizeleri anımsıyordum.

> "**Memleketim memleketim memleketim ne kasketim kaldı senin ora işi, – ne yollarını taşımış ayakkabım – son mintanın da sırtımda paralandı çoktan – Şile bezindendi – Sen şimdi yalnız saçımın akında – İnfarktında yüreğimin – alnımın çizgilerindesin memleketim – memleketim memleketim.**"

Nâzım Hikmet'in odasındaydım 91'de bir yağmurlu akşam üstü. Svetlana, Nataşa, Ayla ve ben. Duvarlardaki tablolar, kitaplar, masası, koltuğu hepsi onu yansıtıyorlardı. Sovyetler'de bir büyük değişim olmuştu. Nâzım'ın eşini 'müze' durumundaki bu evden çıkartmak istiyorlardı. TYS olarak Gorbaçov'a başvurmuştuk. Bu ev müze olarak korunmalıydı. Ama Nâzım'a saygı duyan bir düzen alt üst olmuştu. Orda konuşurken "İyi ki Nâzım bu günleri görmedi" diyordum. Gerçi yaşadığı günlerde de uzaktan saygı, sevgi duyduğu güvendiği bir düzenin hayallerindeki gibi olmadığını görmüştü. '**İvanov Gerçekten Yaşadı mı**' adlı oyunu, Stalin'in ölümünden sonra yazdığı şiir, bunu göstermektedir. Ama gençlik çağlarının düşlerinin yıkımı zor benimsenecek bir acı gerçekti.

★

İlkokul üçüncü sınıftan, 1933'ten, bu yana ezbere okuyabildiğim sayılı şiirlerden birini içimden yineledim durdum o gece. Kapkara bir yağmur altında taşıt beklerken...

> "**Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat – Akarsuyun sesi dindi – Gölgeler gölgelendi – renkler silindi – Siyah örtüler indi – Mavi gözlerine – sarktı – salkımsöğütler – sarı saçlarının – üzerine – Ağlama salkımsöğüt ağlama. Kara suyun aynasında el bağlama – El bağlama – Ağlama.**"

NECİP FAZIL

(1905 - 1983)

"Bir merhamettir yanan, daracık odaların – İsli lambalarında, isli lambalarında.
Gelip geçen her yüzden gizli bir akis kalmış – Küflü aynalarında, küflü aynalarında
Atılan elbiseler, boğazlanmış bir adam – Kırık masalarında, kırık masalarında"

Böyle başlıyordu '**Otel Odaları**' şiiri... Ağabeyimin ders kitabı '**Güzel Yazılar**'ında ilk söktüğüm şiir buydu diyebilirim. Hele son ikiliği çok etkilemişti beni, ilkokulun ikinci sınıfındaki hayalci çocuğu:

"**Ağlayın aşinasız, sessiz can verenlere – Otel odalarında, otel odalarında**"

Necip Fazıl yirmi yaşında yayımladığı '**Örümcek Ağı**' kitabıyla 1930 öncesinin parlak bir yeteneği olarak ortaya çıkmıştı. Derken 1930'da '**Kaldırımlar**', 1932'de '**Ben ve Ötesi**" ile çağının büyük umutlarından, ustalığını sanat

çevresine, edebiyatseverlere benimsettiren bir kişi oldu.

O yıllar şiirimizde iki büyük ustanın, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'in ardından yepyeni bir şiir havası estiren, içten dışa dönük, daha ilk örneklerinde toplum sorunlarını işleyen Nâzım Hikmet'in yanı sıra dıştan içe derinliğine inen bir anlayışın örnekleriyle dikkatleri çeken bir genç şairdi artık Necip Fazıl...

★

Güzel bir dönemdi o 30'lu yıllar! Genç yaşta şairler yazarlar okul kitaplarında yer alıyorlardı. Genç Cumhuriyet sanata, kültüre, edebiyata önem veren bir anlayışı eller üstünde tutmaktaydı. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in sofrasında dönemin en ünlü yazarları, şairlerinin yer aldığı güzel günler... Nâzım Hikmet ve Necip Fazıl gibi otuz yaşlarına daha gelmemiş şairlerin de geniş okur yığınının sevgisini, hayranlığını kazanabildikleri bir aydınlanma dönemi...

Derken '**Kaldırımlar**' şiiriyle birden edebiyat dünyasında bir yıldız oluvermek:

"**Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında – Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum – Yolumun karanlığa saplanan noktasında – Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.**

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık – Yukarlardan damları kolluyor yıldırımlar – İn cin uykuda yalnız iki

yoldaş uyanık – Biri benim, biri de serseri kaldırımlar."

diye başlayan uzun şiiri, şiirseverlerin dilinden düşmeyen, anısı eskimeyen '**Kaldırımlar**'

Anılar beni gerilere, ortaokul sıralarına götürüyor. Arkadaşlardan öğrendiğim bir şiiri var, kitaplara geçmemiş, seçkilerde yer almamış. Bilmem 30'lu, ya da 20' li yılların sonlarında bir dergide çıkmış mıdır? Belleğimde kalan dizeler şunlar:

"Bu akşam bir ateş duyup etimde – Kadın kadın diye içimi oydum – Ruhuma bir serin yer istedim de – Alnımı mermerin üstüne koydum

Birden karanlıklar sökülüverdi – Odama bir hayal dökülüverdi – Karşımda gerindi bükülüverdi – Onu gözlerimle çırçıplak soydum

Artık ben ne günah olsa işlerim – Yumuşak yastığa geçti dişlerim – Bir an kadar sürdü can verişlerim – Ey kadın bu akşam sana da doydum."

Bir de '**Kadın Bacakları**' var, belleğimde şu dizeler kalmış:

"Bir kadının içinden ağlayışı gülüşü – Gözlerinden ziyade bacaklarına yakın – Bir edadır onların duruşu, bükülüşü – Kadınlar, onlar varken konuşmayınız sakın

İnce sütunlardaki ilâhi güzelliğe - Bacakların ruhudur şekil veren diyorum - Bacakları bir kalın örtüde saklı diye - Mermerde kalbi çarpan Venüs'ü sevmiyorum.

Boynuma doladığım güzel putu görseler - İnsanlar öğrenirdi neye tapacağını - Kör olsa da açılır gözüm ona, sürseler - İsa'nın eli diye bir kadın bacağını."

Yirmi yaşındaki Necip Fazıl aşka, kadına böyle bakıyordu, İçtenlikli bir coşkuyla, tutkuyla... Bu yüzden de otuzlu yılların sonlarında biz öğrenciler, bu şiirleri birbirimize okuyor, elden ele dolaştırıyorduk. Ne yazık ki, Necip Fazıl yaşlılık yıllarında bütün bu gençlik anılarını, daha doğrusu hepimizin anılarında yer alan dizeleri bir kalemde silip attı. Herhalde üzülerek, yeni kişiliğinin gereği sayarak... Yergici şair dostum Hasan Çelebi'ye bu konuda söyledikleri de çok anlamlıdır: "**Bu şiirleri, evladını reddeder gibi reddettim. Kim alırsa alsın.**"

Şiirin tarihinde yerini almış dizeleri kimse yok edemez. Onlar, kuşakların belleğinde bir kez yerleşti mi, değil şairi, hiçbir güç o gençlik duyarlıklarını ortadan kaldıramaz.

★

Şairler, yazarlar zaman geçer eski yazdıklarını beğenmez olurlar. Yadsısalar, olmaz. Unutmak, silmek isterler. Genç şair Necip Fazıl'ın nice

güzel şiirlerini, 'mürşit'liğini ilan etmiş yaşlı Necip Fazıl yok etmeye çalışmış, yayınlanan "Bütün eserleri" dizisine bunların çoğunu almamış, ya da anlam bakımından yozlaştırıcı değişiklikler yaparak almıştır...

"**Büyük Doğu**" adı şimdilerde kendine '**İslamcı**' adını veren bir derginin adı, ya da 'ideoloçya'sı! Oysa 1943'te, önce Faruk Gürtunca'yla birlikte, çok geçmeden tek başına çıkardığı bir dergiydi bu... Uzunca bir süre bir edebiyat ve düşün dergisi niteliği taşıdı. '**Babıali**' adlı çok ilgi çekici, bir çeşit Necip Fazıl belgeseli sayılabilecek kitabında, 'Eski nesilde iş yoktu, benim neslimde de öyle, umut gençlerdeydi' diye anlatır. Gerçekten de 1943, 1944 yıllarının '**Büyük Doğu**'su gençlerin şiirleriyle, öyküleriyle çıkmıştır. O günlerde üstadın belirli yanı yalnızca 'mistik' bir şair niteliğiydi. O kadar ki o günlerde dergide çıkan bir yazısında 'Gazi'nin Geleceği'ni bile bildirmişti!

★

Ben üstadı –kendisine böyle derdim– o günlerde tanıdım. Ülkü Basımevi'ndeki odada bir araya gelen biz gençler –kimler yoktu ki– hep birlikte Babıali'den aşağı inmiş, yolda karşılaştığımız Çınaraltı'cı Yusuf Ziya Ortaç'a 'Biz geliyoruz artık' diye meydan okumuştuk. Sonra da Sirkeci'de bahçeli kahvede oturup 'Büyük Doğu'nun edebiyatımıza yapacağı katkıları dile getirmiştik. O sıralarda Necip Fazıl, Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim görevlisiydi, bir çeşit profesör, sanırım bir bakanlıkta da kültür danışmanı...

Bir yıl önce yapılan genel seçimde Maraş'tan milletvekili adayı olmuştu, CHP'ye başvurup adaylığını koymaya kalkışmıştı. Memduh Şevket Esendal CHP'nin Genel Sekreteri'ydi, TBMM'de partili milletvekillerini gençleştirmek isteyen bir kişi... İnönü de bu öneriyi doğru bulmuştu. Esendal'ın hazırladığı aday listesinde o günlerin ünlü kişileri, otuzunda kırkındaki şairler, yazarlar, düşünürler yer almıştı: Tahsin Banguoğlu, Suut Kemal Yetkin, Nihat Erim, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar vb. Necip Fazıl da Maraş adayı olarak Esendal'ın Cumhurbaşkanı İnönü'ye sunduğu listedeydi.

Suut Kemal Yetkin seçim öncesi CHP Genel Merkezi'nde, Necip Fazıl'ı subay üniformasıyla –hem de suvari – parti merkezinde genel sekreterin kapısı önünde dolaştığını anlatmıştı. Ne var ki, İnönü, Necip Fazıl'ın adını kırmızı bir kalemle listeden silip atmış. Tek parti yönetimiydi, adayların kesinleşmesi İnönü'nün elindeydi. Kısacası, Necip Fazıl, Maraş milletvekili olmak fırsatını kaçırdı.

★

Daha sonra hep düşünmüşümdür, Necip Fazıl'ın Meclis'e girmesini İnönü neden istemedi diye... Tanpınar'ı, Tecer'i, Ömer Bedrettin'i onaylayan CHP Genel Başkanı neden Necip Fazıl'ı görmezden geldi diye!.. Ayrıca şu da söz konusudur; Necip Fazıl, CHP milletvekili olarak Meclis üyesi olabilseydi acaba Atatürk Cumhuriyeti'ne karşı bayrak açar, çağdışı bir tutumu benimser, laikliğe düşman bir gericiliğin 'mürşit'i kesilir miydi?

Yok milletvekilliği, belki de bakanlık onu, yıllar önce 'Hakimiyeti Milliye'de çıkan yazılarındaki gibi 'yobazlığa, irticaa düşman' kişiliğini korumaya zorlar mıydı? Geçmişin olaylarını şu anda yorumlamak doğru olmaz. Ama insan bu konuyu düşünmemezlik edemiyor.

★

Cemal Nadir Sokağı'ndaki yönetim yerine sık sık giderdim. Yıl 44, 45. Üstelik Göztepe'de komşu sayılırdık. Sabahları önce tramvayda, sonra Kadıköy'den kalkan vapurda birlikte olurduk. Cağaloğlu'na yürüyerek çıkardık konuşa konuşa... Bana 'Dünya'da Sanat ve Edebiyat' başlıklı bir sütun ayırmıştı. O zamana göre önemli sayılan bir telif ücreti –ki yirmi lira– verirdi. Bu parayla yabancı dergi ve gazeteleri alırdım, ilginç yazıları özetlerdim. Sanırım Existencialisme konusunda ilk yazı bu sütunda çıkmıştır. Öykülerimi de güzel resimlerle süsleyerek yayınlardı, hatta bazı resimleri kendisi düzenlerdi. Sait Faik, Celâl Sılay, Tarancı, Saba, bir iki şiiriyle Dağlarca, sürekli Özdemir Asaf'ın, Akdora'nın şiirleri yer alırdı sayfalarında. Erol Başar –ki çok genç yaşta öldü– ve Fahri Erdinç ilk öykülerini bu dergide yayınladılar. Mustafa Şekip Tunç, Salih Zeki Aktay, Zahir Güvemli, Kâzım Nami Duru gibi ünlüler de sürekli yazarlar arasındaydı.

★

Bir akşam Özdemir Asaf'la beni Suadiye Gazinosu'nda yemeğe götürdü. Doğrusu ikramları

çok ünlüydü. Zeki, sevimli, cana yakın kişiliği, biz gençlere yakın ilgisi bir çok görüşlerine ters düşmemize karşın saygı uyandırıyordu. Gerçi Büyük Doğu'yu çıkarırken 'genç kuşak'la birlikte olmayı istemişti, ama ilk sayılarda gerçekleştirdiği bir soruşturmada şöyle bir soru vardı: 'Yaşı otuzdan aşağı olanların sanat ve edebiyatta hiçbir değer taşımadığına inanıyor musunuz?' Ya da buna benzer bir soru! Yanıtların çoğu biz gençler açısından olumsuzdu. O kadar ki o sırada yaşı otuzu yeni aşmış Celâl Sılay bile 'Gençlerde iş yok' yanıtı vermişti kendisini bir iki yıllık bir sınırlamayla ayırarak!..

"Peki bizi niye derginize aldınız, bizler otuzun altındayız?" diye sorduğumda 'İstisnalar kaideyi bozmaz, sen ve bir iki kişi istisnalar arasındasınız' demişti.

Evet, o ilkyaz akşamı Suadiye Gazinosu'nda cazbant sesleri ve dans eden insanlar arasında konuşurken birdenbire bir şey söyledi: "Bir gün size memleketi emanet edeceğim. "Önce aldırmamıştım. Üstaddan ayrıldıktan sonra Özdemir'e "Ne demek istedi, bizi ne yapacak, neyi, nasıl emanet edecek?" diye sormuştum, gülüp geçmiştik.

★

Meğer işin gerçeği başkaymış! Bir iki yıl önce Nakşibendi Şeyhi Abdülhakim Arvasi'nin müridi olmuş. '**O ve Ben**' kitabı okunursa bu konuda gereken bilgi edinilebilinir. Yeni bir yol önündeymiş! Birkaç yıl önce '**Senfoni**' daha sonra '**Çile**' adını verdiği uzun şiirini şöyle bitirmişti:

"Verdim cüceye onun olsun şairlik
Şimdi gözüm büyük sanatkârlıkta."

İstediği, önem verdiği ya da verir gibi göründüğü genç yazar ve şairleri kendi ışığı altında toplamakmış. Bu ilk belirtiden sonra yavaş yavaş sanatçılıktan düşünürlüğe yöneldi. 'İdeoloçya Örgüsü'nde mürşitlik örnekleri ortaya çıkmaya başladı. Hele 4 Aralık 1945 günü!..

Vapurda İstanbul'a iniyoruz. O gün '**Görüşler**' dergisinin ilk sayısı çıkmış. Elimde gördü. Lüks kamarada oturuyoruz, aldı baktı. 'Üstad nasıl Avrupai bir dergi değil mi?' demişim elimde olmadan... Güldü. 'Neresi Avrupai' diye... Aradan iki üç gün geçti, 4 Aralık günü... Vapurda göremedim. Köprü açılmış. Bir dolmuş mavnasına binip Eminönü'ne geçtim. Ortalık kıyamet! Bobin artıkları Haliç'e kadar uzanmış. Ne var, ne oldu derken dolmuşta bir adam 'Tanin gazetesini yıkmışlar' dedi. Neden Tanin, Tan olmasın! O günler, demokrasi savaşımız başlamıştı, Tan, Vatan cephesinde yeni kurulan Demokrat Parti'nin büyükleri, CHP iktidarına ateş püskürüyorlardı, '**Görüşler**' dergisi de bu Demokrat cephenin yeni organıydı.

Tan Basımevi harabe halinde! Yokuşu çıkıyorum. ABC Kitabevi darmadağın. Sokak ortasında kitaplar yakılıyor. "**Büyük Doğu**" yönetim yerine koştum. Baktım koca odada birtakım gençlerin ortasında bizim üstad, tikleri çoğalmış, coşku içinde dönüp duruyor. Bir masaya yaydığı sözde 'komünist belgeleri'ni büyük kağıtlara yerleştiriyor, beni görünce 'İşte oldu' dedi. Masaya baktım,

'Carrefour' dergisinin adını baş yere yapıştırmış. Bunlar Tan Basımevi'nde ele geçen belgelermiş! Üstad dedim, bu dergi sağcıların organıdır, boşuna onu yapıştırma 'Olsun, tezyini bir anlam veriyor' demez mi!

Bir de bildiri yazmış, herkes imzalayacakmış! Okudum 'Hayır ben imzalamam, bu vandalizmi tek parti yandaşları yaptırdılar' dedim. Orda bulunan Burhan Belge de imzalamadı. Üstad köpürdü, şu unutamayacağım sözleri söyledi: "Büyük Doğu bir gemidir, bataklıkta yüzen bir kurtuluş gemisi, binen kurtulur, binmeyen boğulur."

★

Bakıyorum, anılar öyle çok ki! "Üstad" üstüne bir kitap yazsam yetmeyecek! İyisi mi Necip Fazıl'ın kişiliğinin bende yaşayan birkaç gözlemle, bir iki izlenimle yetinmek... Kumar oynarken polisçe yakalandığında 'Ben röportaj yapıyorum' demesi, yönetim yerine gelen gerçek Müslümanların 'cuma namazında Yeni Cami'de görüşürüz' demeleri üzerine "Vatan millet işleriyle öyle yoğunum ki ibadetimi bile zamanında yerine getiremiyorum" gibi sözlerle atlatması, kendisiyle eşinin nasıl bütünleştiklerini belirten 'Ben sigara içsem dumanını o çıkarır' ya da 'Ben soğuk alsam o hasta olur' vb hoşluklar!..

O bir şairdi, önemli bir şair. Kaç yaşına kadar? Otuz, otuz beş hadi hadi kırk! Oysa seksen yıl yaşadı. Şiirden uzak bir yaşamdı bu. O kadar ki, eski güzel şiirlerini de 'ideolocya'sına uysun diye değiştirdi, bozdu. Necip Fazıl'ın, genç Necip

Fazıl'ın şiirlerini bozmaya hakkı yoktu. Şimdilerde onun şeriatçılık akımının öncülüğüne kendini kaptırmış hayranları, yandaşları 'Necip Fazıl şair ve şeriaçı olarak bir bütündür' diyorlar. Oysa Necip Fazıl bile kendi kişiliğini üçe bölmüştür. **Babıali** adlı anılarında, 'genç şair', 'mistik şair, 'sabık şair' olarak yaşamını üçe bölmüştür. Ben Necip Fazıl'ın 'genç şair' yanına sevgi ve saygı duyuyorum. Nakşibendi tarikatının önce bir müridi, sonra da mürşidi olarak ülkemizde gericilik akımını başlatan Necip Fazıl'a, gerçek bir şairi yok eden bir insan gözüyle bakıyorum. Dostluğumuz bozulduktan sonra bile karşılaşmalarımızda 'Seni Büyük Doğu Cemiyeti'nin bir numaralı üyesi olarak benimsemek istiyorum' diyen (Nadir Nadi'nin deyimiyle 'Süper Mürşit') Necip Fazıl Kısakürek'i kendini ziyan etmiş bir insan sayıyorum.

Yeryüzünde yalnız benim serseri –
Yeryüzünde yalnız ben derbederim –
Herkesin dünyada varsa bir yeri – Ben
de bütün dünya benimdir derim.

Yıllarca gezdirdim hoyrat başımı –
Aradım bir ömür, arkadaşımı – Ölsem,
dikecek yok mezar taşımı – Kendime
ben bile lânet ederim.

Gönlüm ne dertlidir, ne de bahtiyar
– Ne kendisine yar ne kimseye yar – Bir
rüya uğrunda, ben diyar diyar – Gölgemin peşinde yürür giderim."

★

Genç şair Necip Fazıl'dan bize kalanlar bir gömü değerindedir. Kimse o dizelerin şairini Abdülhâkim efendinin müridi, sonra da şeyhi olarak ortaya çıkan bir başka Necip Fazıl'la özdeşleştiremez. Bir kez kendisine "Sizin önemli yanınız sanatçılığınızdı. Ama nedense şiiri, sanatı hor görerek cücelere verdiniz." demiştim. O da çevresinde bulunan yeni kişiliğinin yandaşlarına dönerek 'Oktay beni en küçük yanımla sever' demişti.

Gelecekte Necip Fazıl şiir dünyamızın unutulmaz bir sanatçısı olarak yaşayacaksa, kendisinin 'küçük' gördüğü yanıyla yaşayacak...

RIFAT ILGAZ

(1911 - 1993)

Önce şiirde sevdim kavgayı,
özgürlüğü kelime kelime şiirde

Sabaha karşıydı. İtilerek uyandım. Baktım karşımda bir Rus görevli. Bir şeyler soruyor. Uyku sersemi pasaportumu aradım, buldum. Yan odada yatan Rıfat Ilgaz da kalkmış. Bana soruyor ne istediklerini. Görevli hiçbir dil bilmiyor. Aşağı inmemizi istiyor. Hemen giyindik. Romen–Sovyet sınırında bir istasyon. Trenin raylarını değiştiriyorlar. Bizi de nerdeyse ite kaka oracıkta istasyona götürdüler. Birazcık İngilizce bilen bir beyaz gömlekli, aşı kağıdı istedi. Yok! Öyleyse. Aşı yapacaklarmış!

Rıfat Ilgaz 'Ben aşı olmam, bana dokunur, ben hasta bir insanım' dedi. Bana diyor! Ama karşımdakilerin anladığı, dinlediği yok. Sirkeci'de bizi uğrlamaya gelen Rıfat'ın o günlerdeki eşi doktor hanımın el yazısıyla yazdığı bir kağıt var, İngilizce. 'Bunların hiçbir hastalıkları yok' gibilerden. Gösteriyoruz, anlamıyorlar!..

Ne yapmalı? Aşı olmalı mı? Yoksa gerisin geri mi dönmeli? Rıfat direniyor. Ama çaresiziz. "Başka yerde de sorarlar" diyorum. "Sen dönüşte Bul-

garistan'a gideceksin, ben Viyana'ya, oralarda da aşı kağıdı isterler."

İri kıyım biri, doktor mu, hastabakıcı mı, basıyor koluma iğneyi. Sonra Rıfat'a da... Dönüyoruz trene. Doğru Moskova'ya. Yolda "İyi olmadı bu aşı. Ne yaptılar acaba?" diyor durmadan. Ama bir yandan da sevinçli! 'Hababam Sınıfı'nın Moskova'da yüz bin tane basıldığını öğrenmiş. Büyük para alacağına inanıyor.

Yıl 1968, aylardan Eylül. Taşkent'teki 2. Asya Afrika Yazarlar Kongresi'ne gidiyoruz. Bir gece Moskova. Babayev, Vera vb dostlarla Moskova Oteli'nde bir içki masası. Rıfat hep konuşuyor. Hele 'Hababam Sınıfı'nın basılmadığını, hatta çevrilmediğini öğrenince sinirleniyor. Oysa benim iki kitabım çıkmış! "Siz Marksist yazarları değil, burjuva yazarları çeviriyorsunuz" diye çıkışıyor. Ben susup bir şey demiyorum. Bir ara Babayev gizlice bana "O kitap Sovyetler'de ne basılır, ne oynanır" diyor. "Önce komisyondan geçmez, pedagojiye aykırı bulurlar" Yani, öğretmenlerle, eğitimle alay etmek Sovyetler'de hoş görülmüyor.

On beş gün Taşkent, Moskova gezip dolaştık. Dediği çıktı, Taşkent'te hastalandı. Suçu bana yıktı "Sen bana aşı yaptırdın, ben olmayacaktım"' demez mi? "O zaman geri dönecektik" dediysem de suç bende kaldı. Taşkent günlerimiz upuzun bir öykü. Öfkeli, sevinçli günler, Sovyetler'den ayrılışımızda dediklerini hiç unutmuyorum "Ben sevmedim buraları, bizim tek parti yönetimi gibi, ne onların bana, ne benim onlara ihtiyacım var"

★

Yıllar geçmiş! 80'lerin ortalarındayız. Kıbrıs'ta çağrılıyız. Bir gece bir içkili davetteyiz. Yazar, sanatçı dostlarla bir arada. Gece yarısından sonra kalkıyoruz, Birsel'ler, ben ve Ilgaz. Otel yakınlarda. Yola çıkıyoruz. Ama şoför Türkiyeli, hangi yoldan gidileceğini bilemiyor. Derken, karşıdan gelen taşıtla bir çarpışma. Her yerimiz kan içinde. Ama olan, önde oturan Ilgaz'a oluyor. Derhal Magosa Hastanesi. Rus bayan doktor, inceliyor, 'Bir şeyin yok' diyor. Ilgaz direniyor "Canım acıyor, bir şeyler var" Doktor "Ben bilmem mi, işim bu" deyince Ilgaz'dan yanıt: "Sen on yıllık hekimsen ben elli yıllık hastayım" Sonra Ilgaz'ın sakat kalışı. Sürekli tekerlekli koltukta yaşamak zorunda oluşu... Kitap imzalama günlerinde de, konuşmalarda da...

★

Şöyle böyle yarım yüzyıl olmuş tanışalı. İlk izlenim: Yakışıklı bir insan. Ama çok yakışıklı! Sarışın bir sinema sanatçısı sanki! Nişantaşı Ortaokulu'nda, sonra Edirnekapı Ortaokulu'nda Türkçe öğretmeni. Aklımda kalan ilk şiiri "**Kasnağından fırlayan kayışa – Kaptırdın mı kolunu Alişim – Daha dün öğle paydosundan önce – Zile'linin gitti ayakları – Yazıldı onun da raporu – 'İhmalden'** " Vurucu bir sesleniş. Hele son dizeleri: "**Sağ yanın yastık ister Alişim – Sol yanın sevdiğini – Ama kızlar da, emektar sazın gibi – Çifte kol ister saracak".**

"**Yarenlik**" adlı kitap 1943'te çıktı. Orhan Veli ve arkadaşlarının şiir dünyasına egemen olmaya başladığı günler. Rıfat Ilgaz da Üçler gibi yalın

bir dille, gündelik olayları, duygulanmaları, hafif bir ironi ile anlatıyordu. Ama daha halkın içinden, ama daha halkın diliyle... Bir çeşit güncenin yapraklarında yer alan izlenimler gibi

"**Hepimize geçmiş olsun – Atlattık bu kışı da burnumuz kanamadan – Sıkıntımız kalmadı soğuktan yana – Oduna bundan sonra çamaşırdan çamaşıra iş düşecek – Kömüre misafirden misafire – Kaynamasa da olur tencere**" ya da "**Yoklamada öğrenmedim sizi – Benim haylaz çocuklarım – Sınıfın en devamsızını – Bir sinema dönüşü tanıdım – Koltuğunda satılmamış gazeteler – Dumanlı bir salonda kendime göre karşılarken akşamı – Nane şekeri uzattı en tembeliniz – Götürmek istedi küfesinde – Elimdeki ıspanak demetini – En dalgını sınıfın**. derken...

★

"**Sınıf**" adlı kitabı yüzünden mahkemelere düşmesi. Sınıf bir okul sınıfıydı, ama başka bir sınıfla karşılaştırdılar. Kendisi bu olayı şöyle anlatıyor:

"**1944 yılının başlarında yayımlanan 'Sınıf' ancak 25 gün satışta kaldı. Şubat ayında sıkıyönetimce toplatıldı. 9 Mart'ta beni Emniyet Müdürlüğü'ne götürmek için gelen polisleri eve döner-**

ken kapının önünde görerek uzaklaştım. İki buçuk ay kaçak yaşadım."

"**Karartma Geceleri**" filmini görenler Rıfat Ilgaz'ın yaşadığı bu olayı olduğu gibi seyretmişlerdir. Gerçekten de '**Sınıf** adlı bir kitap yayınladı diye Ilgaz büyük bir 'suç' işlemiş sayılır. Mayıs'ın 24'ünde gider teslim olur, 1. No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi onu altı ay hapse mahkum eder. Hapisten çıkınca hastalanır, çeşitli hastanelerde yatar. İyileşince yine öğretmenlik, yine tatsızlıklar, sonunda 1947'de öğretmenlikten kesin ayrılma...

★

O yıllarda Rıfat Ilgaz hep hastaydı. O hastaneden bu hastaneye taşınırdı. Bizler de Ilgaz'ın ölüme yaklaştığını sanarak giderdik ziyaretine. Anımsadığım kadarıyla bir kez Sait Faik'le, Fahir Onger'le Haydarpaşa Hastanesi'ne gitmiştik. Sait "Rıfat'ın durumu iyi değil, bugün yarın yolcu diyorlar" demişti. Bir başka gün de Behçet Necatigil, Naim Tirali'yle Valdebağ Öğretmenler Hastanesi'ne... Veremdi ya, son günleri yaklaştığı söyleniyordu. Bir başka gün de yine Heybeli'ye mi yoksa Cerrahpaşa'ya mı?.. Bakıyorum, o ziyaretlerde bulunan Sait de, Fahir de, Orhan Kemal de yıllar önce dünyamızdan ayrıldılar. Rıfat Ilgaz türlü acılar, dertler, yoksunluklar çeke çeke 80'lere ulaştı. Yetmişinde, yetmiş beşinde, sekseninde de kendisiyle ilgili kutlama törenlerine katıldı.

★

Bir ara entertip ustalığı yaptı. Kurşun kokusunu içine çekerek sabahlara kadar basımevlerinde çalıştı. İmzasıyla yazı yazmıyordu, yazamıyordu. Başına bir dert gelmesin diye. Belki de gazeteler, dergiler Rıfat Ilgaz imzasından çekindikleri için... Takma adlar kullandı. Bir tanesi 'Stepne' idi. İlk gülmece kitapları bu adla çıktı. Sanırım Rıfat Ilgaz adıyla ilk yazıları İlhan Selçuk'un yayınladığı dergilerde yayınlanmıştır. Zamanla bu gülmece yazarlığı Rıfat Ilgaz'ı gün ışığına çıkardı. Aziz Nesin'in yanı sıra Rıfat Ilgaz da ünlü bir gülmece ustası olarak okurlarca benimsendi. Özellikle '**Hababam Sınıfı**' kısa sürede ona büyük ün, biraz da para kazandırdı. Gerçi bu kitabı da başkalarına kaptırarak gereği gibi yararlanamadıysa da, Rıfat Ilgaz adı 'sabıkalılık' sınırını aştı, kamuya mal oldu.

★

Şairlerimiz hep acılardan geçmiştir. Bu bir tür yazgı mı? Dinamo'su, Nazım'ı, Kadir'i, Ilgaz'ı, sonra daha genç kuşakların şairlerini hep demir parmaklıklar ardındaki yaşama mahkum etmiştir bu toplum... Bitip tükenmez sıkıyönetimler süresince, yine bir türlü çözümlenemez 'komünist' kuşkularıyla...

İşte '**Parmaklığın Ötesinde**' seslenen Rıfat Ilgaz:

> "**İnsanları alabildiğine sevmeyi – Bırakmazlar yanına – Böyle çekersin cezasını – Üç duvar bir kapı arasında – Onlardan ayrı – Böyle onlardan uzak.**

Yasak sana boylu boyunca sokaklar – Bahçeler yalı kahveleri – Dostlara mektup değil – Bir selam yasak – Kapılar demir sürgülü çift kilitli – Kapalı özgürlüğe giden yollar – İçerdeki içerde mahzun – Dışındaki dışarda" diye başlayan uzun şiir şöyle biter:

"Vurgunum şu Kızkulesi'ne – Ne de şirin gözüküyor uzaktan – Karacaahmet – Hiç de söyledikleri gibi değil – Düşündürmüyor adama ölümü – Umudumu yitirmedim – Ölüm umutsuzlar için olmalı."

★

Yaşı yetmişi bulmuştu, ama çilesi dolmamıştı. 12 Eylül geldiğinde doğum yeri olan Cide'deydi. Yazılar şiirler yazıp dinleniyordu. Bırakmadılar, şaire dinlenceyi bile çok gördüler:

"Cide'de gerilim artıyordu. Komandolar bazı gençleri alıp götürmüşlerdi. Bir gün sıranın bana da geleceğini seziyordum. Yanılmamışım. 28 Mart cumartesi gecesi mavi bereliler oturduğum evi sardılar. Odama girdiler, her yanı aradılar. Masanın üstünde 'Yıldız Karayel' adlı romanımın müsveddeleri duruyordu. Buldukları dergiler kitaplar için tutanak düzenlediler. İmzalattılar. Astsubay hazırlanmamı söyledi. Albaya gidecektik. Önce pijamalarımı,

üstüne elbiselerimi, giydim. Aşağı indik. Gözlerimi bağlamışlardı. Cide'den Kastamonu'ya götürüldüm. Mezbahadan bozma cezaevine kapatıldım. Üç gün sonra gözlerimdeki bağı açtılar."

TYS'nin 80. yaş günü dolayısıyla düzenlediği "Ustalara Saygı" gecesinde Kültür Bakanı Sağlarda bulunmuştu. Şairle söyleşen bakan, sanki Devlet'in yaşam boyu acılar çektirdiği şairden özür diler gibiydi. Ilgaz'ın da, 80 yaşında da olsa Devlet'in bir bakanının ilgisinden, saygısından hoşnut kaldığı belliydi. Ün, saygı, sevgi geç gelmişti, ama gelmişti sonunda!

★

O, 80. yaş gecesinde düşünüyordum 40'lı yılları... "**Yarenlik**" için yazdıklarımı. 19 yaşında bir genç yazarın Ilgaz'ın şiirindeki yeniliği, taze-liği sezişini... Bu ilk kitap konusunda çıkan övücü yazıları, en başta Sabahattin Ali'ninkini:

"Şair büyük mevzulara, palavralı şeylere hiç yanaşmamış. Basit, gündelik hadiselerden apartman kapıcılarından, kolculuktan yetişme bir memur olan babasından, sanatoryum arkadaşlarından, mahalle komşularından bahsediyor. Hemen bütün şiirlerinin mevzuu, kendi küçük dertleri, arzuları. Ama hayret! Bunların hiçbiri sadece Rıfat Ilgaz'ın dertleri değil. Hepsi, hepsi geniş bir kitlenin, bir insanlığın dertleri. Sosyal şiir nedir diyenlere bu kitabı göstermek lazım. Onun asıl kudreti, ferdilikten kurtulup cemiyetin malı ola-

bilmesinde, kendi küçük dünyasındaki bütün şahsi meselelerin sosyal mahiyetini kavramasında ve bunları bir üçüncü şahsın bitaraflığı ile anlatabilmesindedir." (Yurt ve Dünya dergisi, Nisan 1943)

Sabahattin Ali'nin bu saptaması Rıfat Ilgaz'ın tüm sanatının yorumlanışıdır diyebiliriz. Romanları, oyunları, şiirleri, tüm yaşamı halkın içinde geçen, ele aldığı konularda sürekli halkın, küçük sayılan insanın dert ve sorunlarını, kimi acı, kimi tatlı bir anlatımla okurlara, hem bugünün hem yarınların okurlarına ulaştıran bir sanatçıydı Ilgaz...

★

Son yıllarda zor bir yaşam sürüyordu. Yürüyemeyen, ama çalışan bir sanatçı. Oğlu Aydın Ilgaz onun her şeyiydi. Böyle evlat dost başına! Belki birkaç yıl daha yaşayacaktı. Ama Sıvas'ta 17 sanatçının, şairin, yazarın, genç insanın özellikle yakın dostu Bezirci'nin diri diri yakılışı yıktı onu... Ilgaz Sıvas kıyımının 38. şehididir desek, yalan olmaz. Rıfat Ilgaz, Melih Cevdet'in '**Telgrafhane**' şiirindeki gibi sürekli savaşıma, insanlık adına, özgürlük adına savaşmaya çağırdı bizleri... Aydın mısın, öyleyse görevin herkesinkinden kat kat ağırdır diyordu.

> "**Kilim gibi dokumada mutsuzluğu –**
> **Gidip gelen kara kuşlar havada – Saflar tutulmuş top sesleri gerilerden –**
> **Tabanında depremi kara güllelerin –**
> **Duymuyor musun?**

Kaldır başını kan uykulardan – Böyle yürek böyle atardamar – Atmaz olsun – Ses ol ışık ol yumruk ol.

Karayeller başına indirmeden çatını – Sel suları bastığın toprağı dönüm dönüm – Alıp götürmeden büyük denizlere – Çabuk ol.

Yollar kesilmiş alanlar sarılmış – Tel örgüler çevirmiş yöreni – Fırıl fırıl alıcı kuşlar tepende – Benden geçti mi demek istiyorsun – Aç iki kolunu iki yanına – Korkuluk ol!"

HASAN İZZETTİN DİNAMO

(1909 - 1989)

"1939 yılı ilkyazında Ankara Sivil Cezaevi'nden tahliye edilerek İstanbul'a geldim. Koca İstanbul'da eskiden beri tanıştığım bir tek kişi vardı. O da kız kardeşim Kızılay hemşiresi Lütfiye idi. Hiçbir geçim dayanağım, evim-barkım, işim, dostlarım arkadaşlarım yoktu."

Dinamo, anılarına bu satırlarla başlar. Çileli bir yaşamdır onunki.. Babası Ahmet Çavuş, Enver Paşa'nın Sarıkamış seferinde donarak ölen on binlerden biridir. On yedi yaşına kadar Öksüzler Yurdu'nda yaşamıştır. Sonra Sıvas Öğretmen Okulu, Malatya'da, Adıyaman'da öğretmenlik. Gazi Eğitim Enstitüsü'nün son sınıfındayken 'Tren' adlı bir şiiri yüzünden tutuklanmak, ardından bir bildiri dağıtma olayı yüzünden 4 yıl süren bir mahkumluk, sonra İstanbul. 1942'de askerlik. Tam yedi yıl... Öldürülmek korkusuyla geçen zaman... 6–7 Eylül olaylarında yeniden tutuklan-

mak, 6 ay sonra aklanmak. Kent dışında Menekşe'de bir gecekonduda yaşamak. Üst üste yapıtlar hazırlayarak. Nice romanlara konu olacak yaşam serüvenleri. Ama o sosyalizme inanmıştır. Hiçbir zaman yolundan dönmeyecektir. Son gününe kadar...

★

İlk kitabı "**Deniz Feneri**"dir, 1937. Bu kitaptaki şiirlerinde, daha sonra '**Yeni Edebiyat**' gazetesinde yayınlanan şiirlerinde bir Nazım Hikmet etkisi vardır. O yıllardaki şiirleri Nazım'ınkilere çok benzer. Hatta bir süre bile "Dinamo"nun Nazım'ın takma adlarından biri olduğunu sanmıştım. Ta, 1940 yazında bir gün Küllük kahvesinde tanışıncaya dek... Görmüş geçirmiş, olgun bir kişiydi. Bir yazımı okuyup beğenmemişti, ama eleştirisini çok dengeli, hiç kırmayacak biçimde yapmıştı. Beni en çok etkileyen eleştirilerden biriydi bu. Görüşlerimdeki yanlışlığı anlamıştım birden...

★

Hasan İzettin Dinamo mutsuz kişilerdendir. Sürekli izlenmiş, sürekli tutuklanmış, hep güvenilmez, kuşku uyandıran bir şair. Daha Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş bölümünde öğrenciyken 142. maddeye aykırı bir eylem –anılarını okursanız bu eylemin ne denli yersiz, anlamsız olduğunu anlarsınız– dört yıla hüküm giymiştir. Bu ilginç, hem acı, hem de gülünç olayı Dinamo '**Musa'nın Mapusanesi**' adlı anı kitabında şöyle anlatır:

"Uzun şeritlere teksir makinesinde basılan bu birkaç yüz beyannameyi Ankara'nın türlü yerlerine atacaktık. 'Ey Türk işçisi ve köylüsü teşkilâtlan'... Ulvi, hazırlanıp bana teslim edilen beyannamelerden birkaçını alıp götürmüştü. Meğer bunları doğruca Vali ve Emniyet Müdürü'ne götürmüş! İşsizlikten uzun süredir sinek avlayan Ankara Birinci Şube memurlarıyla Vali ve Emniyet Müdürü doğrusu ikramiyelik bir iş başarmışlardı. Bize hazırlattıkları beyannameleri beğenmiş olsalar gerek. Muzaffer, teksir makinesinde çoğalttığı beyannameleri ertesi sabah bana Koşuyolu'nda teslim edeceği sırada on sivil polis on kara tabancanın namlusunu ikimizin burnuna dayadı. Bir polis arabasının hızlı dönen tekerlekleri bizi birkaç dakikada Birinci Şube'ye ulaştırdı. Ağır bir araç altında ezilmiş bir kedi yavrusu gibi özgürlüğün ölüsünü geride bıraktık. Evet, bize yaptırdıkları beyannameyi gerçekten beğenmiş olsalar gerekti. O gece sabaha dek bize nefis bir şölen çektiler. Bir falaka şöleni..."

★

Şair yirmi beş yaşındadır. Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencisidir. Ama gençliğin coşkusuna kendini kaptırıp birtakım çevrelerin oyununa gelmiştir. Yıllar yıllar sonra, nice acı deneyimlerden

geçtikten sonra, hemen her olayın sorumlusu sayılarak 'İçeri' alınmalardan sonra şunları yazar:

> **"Gençlikte akla kara arasında kıl gibi ince bir sırat köprüsü var. Bu köprü Yunus Emre'nin dediği gibi kıldan da incedir. Bunun üzerinde denge kurmak, cambazlık yapmak her babayiğidin harcı değildir. Kışkırtıcı anlamındaki provokatör en ateşli devrimci gibi konuşur. Hiç olmayacak en tehlikeli bir yerde sesini perde perde yükselterek en yürekli, en inançlı insan gibi konuşur."**

Bu bildiri dağıtma ya da dağıttırma oyunu, Dinamo'ya dört yıllık bir hapis cezasına mal olmuştur. Tam dört yıl şair 'içerde' kitaplar okur, düşünür, sonunda tam bir sosyalist olur. Demezler mi, en büyük üniversite cezaevleridir diye!..

★

Bir akşamüstü Bakırköy istasyonunda indim. Cadde boyunca yürüyorum. Önüm sıra ak saçlı şişmanca bir adam. Arkasında bir kedi ordusu. Sessiz sessiz izliyorlar ak saçlı adamı. Kediler hiç susmaz, durmaksızın miyavlamazlar mı? Hele elinizde onların iştahını coşturan et gibi, ciğer gibi bir şeyler varsa!.. Oysa bu kediler ulaşacakları yere kadar sessizlik içinde...

Biraz hızlandım. Baktım, Hasan Bey. 'Biraz ciğer aldım bizimkilere' dedi. Ordan burdan ko-

nuştuk. Evin önüne varınca açtı paketi uygun bir yere bıraktı ciğerleri, kediler şölene koştular. Yine, sessiz, gürültüsüz...

Yıllarca Menekşe'de bir gecekonduda yaşamış... **Musa'nın Gecekondusu**' kitabında anlatır o yılları... 'Komando'cu gençlerin iyice azgınlaştığı sıralarda eli zincirli, kamçılı bir çete yolunu kesmiş. Dinamo'nun eski bir 'komünist' olduğunu duymuşlar, ona bir ders vermek istemişler. Ortalarına almışlar, çevresinde dönmüşler, küfürler, türlü hakaret sözleriyle... Altmış yaşlarındaydı o günlerde. Ertesi sabah gazeteye gelip anlatmıştı.

Sonra ne yaptı ne etti Ataköy'de üç odalı bir daireye taşındı. Yolumun üstündeydi. Balkonlu odasının peceresinden içerisi apaçık görünürdü. Ne zaman geçsem, sabah ya da akşam, Hasan Bey'i masasında bulurdum. Yazarak, okuyarak. Ama hep çalışır durumda... 83 güzündeki hapisliğim döneminde taksiyle önünden geçerken, Hasan Bey'i çalışır görmek beni mutlu kılardı. 'Hasan Bey Çalışıyor' adlı yazımda duygularımı belirtmiştim. Madem ki Hasan Bey yetmişi aşkın yaşına karşın, yaşamda çektiği acılara karşın, hâlâ büyük bir yaşam sevgisiyle çalışıyor, yeni romanlar, şiirler, anılar yaratıyor, öyleyse yarınlarımıza güven duymam gerekirdi.

★

Ara sıra balkonlu odasında buluşuyorduk. Bir akşam onu az ötede oturan DİSK Genel Başkanı Baştürk'e götürdüm. Dinamo'nun genç yaşından

beri özlediği neydi? Emekçilerin örgütlenmesi, yani 1935'te dağıttığı bildiride belirtildiği gibi teşkilâtlanması, köylünün işçinin el birliğiyle yurt yönetiminde ağırlığını duyurması... Bu yüzden DİSK liderinin çalışmalarını beğeniyordu. Emekçi ağırlığının bir tek güçlü ve büyük örgütle birleşmesini istiyordu. DİSK'i böyle bir olayı yarattığı için beğeniyordu.

"Bir Eyüp sabrıyla bekledim – Sabahı olmayan gecelerde – Gül dalları yerine demir çubuklar vardı – Münzevi münzevi pencerelerde – Dört uzun yıl boyunca – Dışarda koskoca bir doğa – Baştan çıkaran kokularıyla – Doldurdu yolları – Her bahar göğün kapılarında – Şarkılar okudu tarla kuşları – Apak bulutlar geçti habersiz – Aşıklığımdan şairliğimden – İlkyaz yağmurları bensiz yağdı – Ve ebem kuşağı açtı bensiz."

Diye yazmıştı gençlik yıllarında 'içerde' yatarken... Ama devrimciliğinin, insan sevgisinin, gerçek bir eşitlikten, paylaşılan bir mutluluktan yana olmasının sonuçlarına, acılarına, yoksunluklarına seksen yıl dayanmış şair yine de inançlarını yitirmemişti, yine de yirmi yaşların coşkunluğunu yaşatıyordu.

★

İşte bize bıraktığı bildiri! Hani o yirmi beş yaşında eline tutuşturulan, ama bir tekini bile da-

ğıtmadan kendini falakalarda, cezaevlerinde bulduğu günlerdeki coşkuyla yazdığı şiirinden bir parça:

"**İnsan kapısında insan kul olmaz– Bu güzel dünyada kul yoksul olmaz – İnsanla evlidir cennet dul olmaz – İstemem arada bir kara çalı.**

Kul olmadım ama köle süründüm – Ateş ateş esen yele büründüm – Güzele seslenen telle süründüm – Ellerimde gümüş bir zeytin dalı.

Aşık Hasan der ki, yoksulluk çektim – Sebil gibi cömert gözyaşı döktüm – Aşkımı bir çürük diş gibi söktüm – Kâh serbest dolaştım kâh kelepçeli."

Hasan İzzettin Dinamo '**Kutsal İsyan**', '**Kutsal Barış**' gibi belgesel romanları, ciltler dolusu şiirleriyle 40 kuşağının, toplumcu, gerçekçi bir atılım döneminin öncüsüdür. Dostu olmak benim için bir övünçtü. Yine de öyle...

ZİYA OSMAN SABA

(1910 - 1957)

Eski bir evde olmak
orda Eyüpsultan'da

Hep o Sultanahmet Parkı'ndaki, Gülhane Parkı'ndaki dolaşmalarımızı anımsıyorum. Öğle dinlencesidir. Ziya Osman, ya Varlık Yayınları'na kadar uzanıp, yılların dostu Yaşar Nabi'yle söyleşecek, ya da tek başına parklarda, alanlarda dolaşacaktır. Buna boş vakitleri geçirmek adı verilmez. O, şiirler düşünecek, şiirli anlar yaşayacaktır. Görevinin sıkıcılığını, tekdüzeliğini, anlamsızlığını unutmaya çalışacak...

Yıl 1947'dir, 48'dir. Oktay Akbal adlı bir genç yazar M. E. Bakanlığı'nın Klasikler yayınlarıyla ilgilenmek üzere Sultanahmet'teki tarihsel Matba–i Amire'de, yani M. E. Basımevi'nde görevlidir. Basımevinin memuru değildir, Ankara'daki Yayın Müdürlüğü'ne bağlı Tercüme Bürosu'nun temsilcisidir. Bu göreve Yaşar Nabi'den sonra getirilmiştir. İşi, Klasik yayınlarda çıkması için basımevine gönderilen kitapların son okumasını, son düzeltmelerini yapmaktır. Okumayı yazmayı seven bir genç için çok sevinçli bir uğraştır bu. Karşılığında da 150 lira aldığına göre...

★

Ziya Osman Saba'yı şiirleriyle biliyordum. **'Sebil ve Güvercinler**'i okumuştum. **'Yedi Meşaleciler**'in şiirde tek direnen kişisiydi. Sabri Esat'lar, Yaşar Nabi'ler, Vasfi Mahir'ler öğretmenlik, gazetecilik gibi işlere geçmişlerdi. Bir Ziya Osman'dı şiir yazmakta, şiiri yaşamakta direnen... Galatasaray Lisesi'nde okumuş, birkaç yıl babasının Askeri Ataşelik görevi yüzünden Paris'te bulunmuş, sonra Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş bir sanatçı... Ünü vardı, çevresi vardı, öğrenimi, dil bilgisi vardı, ama öyle işler seçmişti ki, şiirine zarar vermesin, yeter!

Emlak ve Eytam Bankası'nda memurlukla geçirdi birkaç yılını. Sonra da Milli Eğitim Basımevi'nin Düzeltme Bürosu şefliğinde... Saba gibi bir insana hiç uymayan önemsiz işler mi dediniz! Öyleydi, ama Saba hiç yakınmıyordu bundan. Sınıf arkadaşları, sanat yoldaşları milletvekili, elçi, profesör olmuşlardı, aldırmıyordu hiç!

İlginç bir yerdi bu basımevi. Müdür eski bir askerdi. Çok saygılıydı. Amirleriyle telefonda konuşurken bile esas duruşu alırdı, ceketini iliklerdi. Ziya Bey de ona karşı çok, ama çok saygılıydı. Gereğinden çok! Ama bu kişiliğinin bir gereğiydi. Yalnız amirlere değil, herkese karşı!.. Düzeltme servisinde iki hanım ve sanırım iki bey... Bakanlık yayınlarını bu beş kişilik kadro düzeltirdi. Ne var ki, Ziya Bey onların okuduklarını bir kez daha gözden geçirirdi. Bir keresinde bir hanım düzeltici Balzac'ın romanında geçen 'Toulouse'u "Böyle kent olmaz, bu olsa olsa Toulon"dur diye

değiştirmiş! Ziya Bey'in öfkelendiğini o güne dek görmemiştim. Bu düzeltme onu çileden çıkardı! 'Toulouse'un Fransa'da bir kent olduğunu anlatmak için didindi. Karşısındaki hanımın inatla direnişine karşı! Oysa o hanım, coğrafya öğretmenliğinden gelmeydi!

★

Bir şairin, hem de incelikli, duyarlıklı bir şairin göznurunu böyle işlerle tükettiğini görmek beni üzüyordu. Sultanahmet Parkı'nda, Divanyolu yokuşunda dolaşırken bu konuyu birçok kez konuştuk. Hiçbir şey söylemiyordu. Şiirlerinde yazdığı gibi az şeyle yetiniyordu. Evinde eşiyle, çocukları Osman ve Orhan'la yaşadığı mutluluk az şey midir?

Bir fotoğrafhane vardı Divanyolu'nda. Yakın günlere kadar oradaydı. Önüne gider resimlere bakardık. O götürürdü beni oraya. Kimlerdi bu gençler, çocuklar, objektife hep gülerek bakan insanlar... Çoğu belki yaşamda yoktu artık. Çocuklar büyümüş, yağlanmıştı. Hele o evli çiftler... Sonra bir gün '**Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi**'ni yazdı. Eşine az rastlanır bir öyküdür o. Öyle öyküler, şiirler vardır ki belli bir zamanın, daha doğrusu yıldızın parladığı güzel anların ürünüdür. Saba da, belki aylarca, yıllarca o resimleri seyrettikten sonra yarattı o öyküyü...

"Şu garip yeryüzünde anlaşılmaz ömrümüz – Gelip yanıbaşıma boynunu büken öksüz – Evladı yitmiş ana, siyah

yeldirmeli dul – Son kalan eşyasını mezada veren yoksul – Fakirin iç çekişi, zenginlerin usancı – Gurbete düşmüş yolcu, yolcu bekleyen hancı – Şu anda yeraltına günahıyla gömülen – Büyük tımarhanede kahkahalarla gülen – Ölü, ölü yıkayıcı, hasta, hastabakıcı – Allahım cümlemize acı."

diyordu bir şiirinde... Allah teması birçok şiirinde vardır. Oysa onun inancı çok daha başka bir anlamdaydı.

★

Şiirlerindeki Ziya Osman'la, yaşamdaki Ziya Osman bir bütündü. Sanatıyla bütünleşmiş pek az insan tanıdım. Öyleleri var ki, kişiyi yanıltır, sanırsınız ki yazdıkları, yarattıkları gerçek yaşamının, içtenliğinin ürünüdür. Değildir oysa. Sanatçı, bir ustalık, büyük bir ustalıkla yaşamadığı, ya da az yaşadığı şeyleri, üstün yeteneğiyle bizlere yaşanmış gibi vermiştir.

Ziya Osman ise bambaşkaydı. O, bir şiirinde;

"Açılın açılın tekrar – Çocuk dizlerimdeki yaralar – Hepiniz benimsiniz – Mektebim, sınıfım, oturduğum sıralar – Yalnız hatırlamak istiyorum – Nerde kaldı sevgilim seni ilk öptüğüm gün – Rengine doymadığım o sema – Ahengine kanmadığım ırmak – Bırakıp her şeyi nereye gidiyorum – Neler geçmişti

aklımdan nedendi ağladığım neydi güldüğüm – Ah, nasıldı yaşamak."

derken anlıyordunuz bunlar şairin yaşamının yansımasıdır. "**Bir oda bir sanat sesi**"; "**Odamız kararırken indirdiğin perdeler**"; "**Her akşamki yoluma koyulmuş gidiyorum**"; "**Eski bir evde olmak orda Eyüpsultan'da**; "**Sizleri görüyorum bahçemizdeki çamlar**" ve daha niceleri niceleri... Hepsinde şair vardır. Hepsi yaşamın belirli anlarında yaşanmış güzelliklerdir, üzüntülerdir. Yalnız şairin mi? Hepimizin...

★

'**Ölüm**' çok geçer Saba'nın dizelerinde... Bazıları sandılar ki Ziya Osman bir 'ölüm' şairidir. Derinine inmeyen bir bakış yanıltır okuru... Evet, hep ölüm çağrısı vardır. '**Rabbim nihayet sana itaat edeceğiz – Artık ne kin, ne haset, ne de yaşamak hırsı – Belki bir sabah vakti, belki gece yarısı – Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz.**" gibi; "**Bütün saadetler mümkündür – Bahtsızların biraz gülümsemesi – Körlerin gün görmesi – Mümkündür bütün mucizeler – Ana baba evlat bütün kaybolanlar – Ebedi bir sabahta buluşmamız bir daha.**"

Ölümünden sonra bir anma toplantısında bir yazar arkadaş "O ölümü çok överdi, ölmekten korkardı" diye konuşmuştu. Belliydi Saba'yı hiç mi hiç anlamadığı! Sanki Saba 'Ah bir ölsem, öbür dünyada babamla, anamla buluşsam' dermiş! Öyle değildi. O, yaşamayı severdi. Ölmek, bir

vazgeçilmez gerçekti. Bir kadını aşkla sevmek, çocuklarla yaşamanın sevincini duymak, gezmek, yüzmek, dostlarla konuşmak, şiirler yazmak... Ölümden çok söz etmesi ölümü istemesinden, özlemesinden değil, yaşamın insana bir kez sunulan büyük bir nimet olmasındandı, buna inanmasındandı. Ekim ayında Moda'dan denize giren bir insan ölümü hiç ister mi? Çocuklarıyla eşiyle dış ülkelere gezmeye çıkmak isteyen bir insan; yazmak yaratmak isteyen bir insan?.. Saba'daki ölüm teması, yaşama bağlılığın irdelenmesiydi.

"**Nefes almak her sabah uyanık – Ağaran güne penceren açık – Bir ağaç gölgesinde, bir su kenarında**" diye başlayan '**Nefes Almak**' bence Ziya Osman'ın yaşama sevincini en derinden duyuran şiiridir:

> **"O dolup boşalan göğse – Uyumak, sevmek nefes nefese – Kalkıp adım atmak, tutup ıslık çalmak.**
>
> **Sürahide ışıl ışıl içilecek su – Deniz kokusu, toprak kokusu, çiçek kokusu – Yüzüme vuran ışık, kulağıma gelen ses.**
>
> **Ah, bütün sevdiklerim, her şey, herkes – Anlıyorum, birbirinden mukaddes – Alıp verdiğim her nefes."**

★

Sonra hastalandı... İşine gidemez oldu. Daha gençti. Kırk beşindeydi. Ne acıdır ki yıllarını verdiği kurum, Bakanlık Basımevi, Bakanlık Yayın Müdürlüğü bir yana itiverdi onu! Ne bir emekli

aylığı, ne bir ikramiye, bir tazminat! Kadıköy'deki iskeleye yakın o güzel beyaz evde geçirdi son yıllarını. Arkadaşı Yaşar Nabi'nin Varlık dergisinin, kitaplarının düzelti işlerini yüklendi. Son şiirlerini de bu evde yazdı. Son görüşmemizde kalınca bir dosya çıkarıp göstermişti. 'Nefes Almak' başlığı vardı dosyanın üstünde. Yine ölüm teması vardı! Ama bu kez bir bitişe doğru gittiğinin bilincindeydi. Düşünde Cahit Sıtkı'yla buluşmuştu. Bir süre önce ölen sevgili arkadaşıyla:

"Düşümde gördüm Cahit'i – Banka gibi bir yer – Aynı servise verilmişiz – Yolumu gözler.

Baktım ki, toplamış memurlarını – Nutuk çekmekte şefimiz – El edip geçecektim yerime – Sessiz.

Cahit bu, dayanamadı boynuma atıldı – Gözyaşlarını duydum boynumda bir ara – O, düşümde ağladı – Ben uyandıktan sonra."

CELAL SILAY

(1914 - 1974)

"Kuşlar başucuma toplanmış
Perdeleri açılıyor sabahın
Ben nasıl sokarım bu tembel
vücudu
Bahçesine Allah'ın"

Bir şair vardı 1940'larda... Peyami Safa'nın, Celalettin Ezine'nin, Mustafa Şekip'in, Hilmi Ziya'nın, Va – Nu'nun yazılarında övgüyle andıkları bir şairdi bu. Babıâli gazetelerinde yazılar yazar, kentin sanat çevrelerinde sık sık görülürdü. Özellikle kadınlardan önemli hayranları vardı. Şiirleri dillerde gezerdi. Adı, Celal Sılay...

Bugün şiir antolojilerinde bir iki şiirini belki bulabilirsiniz. '**Merhamet Şiirleri**', '**Boşlukta Duran Taş**', '**Zaman ile Yarış**', '**Adamca**' vb kitaplarını genel kitaplıklarda aramanız gerekir. Sanatçılar, zaman zaman unutulur. Bakarsınız yeni bir kuşak gelmiş, o geçmişte kalan şairi, yazarı aydınlığa çıkartıvermiş.

★

Şişli'de bir konak. Haftanın bir günü salonunda seçkin konuklarını ağırlayan ünlü kadın şair. Bir kez ben de gitmiştim. Celal Sılay bu evin sürekli konuğu. Biraz da bunu evin kızının yakınında olmak için yapmakta. Şiirler yazmakta. Aynanın karşısında genç kızla birlikte kendini seyrederken 'Birbirimize ne kadar yakışıyoruz' demekte... Pek çok genç hanımdan gördüğü ilgiyi, belki de aşkı, bu genç kızdan, bu Notre Dame de Sion'lu kızdan beklemekte...

"**İhtimal ki bu evin bir odasında – Yatağında bir kız uyumaktadır – Hararetini yorganlar duyar o kızın – Kendisini ben duyarım**" diyerek...

★

Bursalı idi. Kısa boyundan ötürü 'Napolyon Celal' diye anılırdı. Coşkulu bir doğa. Yerinde durmayan bir zekâ. Patlarcasına bir konuşuş. Kısacası şiire kendini vermiş bir duygu adamı.

Nedense zaman zaman ilişkimiz tehlikeye düşerdi! Özellikle kadınlar yüzünden... Notre Dame'lı kız sık sık Servetifünun'daki Kovuk'a gelirdi. Birlikte lokantaya, sinemaya giderdik. Haliç'te dolmuş kayıklarına binerdik. Oturup çeviriler yapmayı düşlerdik. Duygusal bir arkadaşlık. İkimizin de yirmi yaşında olmamızın doğal sonuçları...

Oysa Celal Sılay bu genç kıza tutkundu. Belki evlilik hayalleri bile kuruyordu. Bir gün karşıma

dikildi, hesap sordu. Neydi o kızla ilişkim? Bilmiyor muydum o kıza nasıl aşık olduğunu? Oysa o genç kızın Sılay'ın bu duygulanmasından haberi bile yoktu. Her kadın gibi kendisiyle ilgilenilmesinden, kendisi için şiirler yazılmasından hoşlanıyordu, hepsi bu!

Yıllar sonra buna benzer bir olay daha yaşadım. Bir edebiyat öğretmeni hanımdı bu kez söz konusu... Ona da şiirler yazmış, Moda'da, Kalamış'ta gezmelere, kayık gezintilerine götürmüş... Yine umutlara kapılmıştı. Özlemi, saygı duyduğu bir hanımla yaşamını birleştirmekti. Ben de tanıyordum o bayan öğretmeni. Derken araları açılmış, hanım kapısını ona kapatmış. Yine bu başarısızlığı benden bilmesin mi?

Haşet Kitabevi'nin önünde karşıma dikildi bir akşam üstü... "Nedir benden istediğin? Her defasında karşımda seni buluyorum. Sen benim mutluluğumun düşmanı mısın?" diye bağırıp yürüyüp gitti. Şaşırmıştım, olduğum yerde kalmışım. Sonra uyanıp ardından koştum. İstiklâl Caddesi'nde bir pastanede oturmuş kazandibi yiyordu. 'Sen ne demek istedin?' diye bağırdım. Nerdeyse döğüşecektik. Sonra yatıştık, oturup söyleştik. Başarısızlıklarının benden gelmediğini anlamıştı. Üzgündü. Bir kez daha umutları kırılmıştı.

★

Kimbilir bunun gibi daha kaç kez aşk kırgınlıkları yaşamıştır. Sonunda istediği, özlediği insana kavuştu. Ama yaşamının son yıllarında... Eşi bir öğretmendi, ama gerçekten soylu, anlayışlı.

Bir şairin dünyasında yer alabilen bir insan. Bilmem bu şiiri bu hanım için mi yazmıştır:

> "**İçimde bir kere görsen güzelliğini – Gark olursun nurdan bir âleme – Bulmak için kendini bulmak için – Bana gelirsin.**"

Nermin Hanım'dı bu anlayışlı, şiir dostu insan, Nermin Duru... Ölümüne dek Celal Sılay'ın dostu gerçek şiir dostu, Sılay'ın bir çeşit koruyucusu.

Ölümünden sonra bir yazısında Sılay'ı şöyle anlattı:

> "**Bursa'nın tipik evlerinden birinde doğmuştu. Bursa'ya, küçük dünyanın içine sığamamış. Bambaşka yaratılışı, çevresiyle uyum sağlamasını olanaksız kılmış. Hele babasının onu askeri okula vermesi, ona karşı bir kin oluşturmuş, askeri disiplin onu isyana yöneltmiş. Kendisinin deyişiyle hocaları onu yola getirmek için onu sınıf başkanı yaparlarmış. Nihayet bu isyankâr, coşkulu, şair ruhlu çocuk burada, evinde barınamamış.**"

★

Celal Sılay hep o coşkulu, başkaldıran Bursalı çocuk olarak kaldı. Unutulduğunun bilincindeydi. Eskisi gibi aranmıyor, sorulmuyordu. Yeni ku-

şaklar yetişmişti. Yeni akımlar. Yenilikler getiren şairler. Bir gün bu unutulmanın, bir yana atılmanın acısını anlatmıştı. "Bir şair hiçbir zaman unutulmaz" demiştir. 40'larda Va – Nu'ların, Hilmi Ziya'ların övgülerini anımsayıp kendini avutamıyordu artık... Nasıl geçiniyordu, bir geliri var mıydı? Sanmıyorum. Şişli'de bir evde yaşıyordu. Tek başına... Bütün çabalarına karşın erişemediği, elde ettiği anda yitirdiği bir beraberliklerin uzağında...

Divan Pastanesi'ydi yeri. Akşam üstleri orda bulmak olasıydı. Bir iki kez birlikte olduk. Altmışına varmıştı. Nedense bir sona gittiğini hisseder gibiydi. Bezgin karamsar... Bir şeyler yazıyor muydu? Yazıyormuş! Ölümünden önce Nermin Duru'ya göstermiş '**Nahzariyanza**' başlıklı şiirler (Hintçe 'Yokluk' anlamında). Sonra birden ortalıktan kaybolmuş.

★

Nermin Duru bu 'bitiş' olayını şöyle anlatıyor:

"Divan'da da yoktu. Üstelik onu çok seven garson ve komiler de iki gündür uğramadığı için merak etmişlerdi. Evine gittiğimizde Avukat Mehmet Ali kapıda bizi görünce dehşete düştü 'Celal Sılay sizde değil mi? Dün çok öksürüyordu, akşam gece hiç sesi yoktu, sizin gelip aldığınızı düşündük' demez mi?"

Giderler dairenin kapısına. Zili çalarlar. Ses çıkmaz. Kapıya yüklenirler. Kapı açılınca erkekler gerilerler. Nermin Hanım'ı içeri sokmazlar. Şair orda cansız yatmaktadır. Nermin Duru'nun yazdığı gibi "**Ölüm onu kapıda çıkacakken, belki de bana gelmek üzereyken yakalamıştı.**"

Yalnız bir insanın. Unutulmuş bir şairin sonu...

"**Gece örtülüyor üstüme – Uyutmak için zannederim – Kim yaşatıyor beni hâlâ – Cevap isterim**" diye sormuştu. İstediği, beklediği yanıtı almıştı sonunda, Şişli'de bir apartman odasında... "**Ben nasıl sokarım bu tembel vücudu – Bahçesine Allah'ın**" diyen şair, dünyamızdan işte böyle gelip geçti. Kahkahalarla, acıları örten zoraki coşkularla, yoksunluklarla, en kötüsü de yalnızlıklarla...

★

Dost olamamıştık. Bilmem dostu var mıydı? Böyleleriyle dostluk da zordur. İç dünyalarının zenginleridir onlar... Kimseyi fazla yaklaştırmak da istemezler yanlarına... Kendi evrenlerinde özgürdürler. Şiirleri en büyük yaşama güçleridir. Her şeye dayanabilme direncini, dizelerinden alırlar. Bir tükenişe kadar!..

"**Madem ki ağlayıştır çocuğun**
Hayata ilk seslenişi
Söyle ey gözyaşı
İçinde ne var?

Madem ki korkarız geceleri
Ulumasından köpeklerin
Söyle ey gece
Karanlığında ne var?"

★

Hep soru soran, yanıt arayan '**Acaba**' diye, '**Boşlukta Duran Taş**' diye, '**Merhamet Şiirleri**' diye soruların çıkmazında hep arayan bir şairi edebiyat dünyası kolay kolay unutabilir mi?

BEHÇET NECATİGİL

(1916 - 1979)

Daha belki ben
Ordayımdır, girmeyin

"Ben gidince bir renk uçar
Albümlerinizden
Kendince bir ses erir havada

Bir eksiklik kalan fotoğraflarda
Ama gene olurum
Aranızda

Sizinle kendimi sayarak
Ben de varım hâlâ boşlukta
Bir dayanak aramalarınızda"

İlk karşılaşmamız. Cennet bahçesi. Sıcak bir ilkyaz günü. Masada şairler, dostlar. Sessiz, utangaç. Zonguldak'tan yeni mi gelmişti? Kabataş Lisesi'nde edebiyat öğretmeni. Öğrenim gördüğü lisede... O gün pek az konuşmuştu. Daha çok yeni tanıştığı bizleri dinlemişti, Şakalarımızdan, takılmalarımızdan pek hoşlanmamış gibiydi. Bir çeşit yadırgama içindeydi. Yıl 1945.

Son karşılaşmamız. Cerrahpaşa Hastanesi.

Cahit Külebi, Sami Karaören'le beraberiz. Bir koğuş yatağı. İlaçlar, kağıtlarla dolu bir masacık. Kitaplar elbet. Şiirler... Kaç gün daha yaşayacak? Bunu biliyor mu? Gülüyor, her zamanki gibi konuşuyor bizimle. En eski arkadaşı Külebi... Ta, Yüksek Muallim'den bu yana. Kaç yıl? Altmış yıl mı, daha mı fazla? Eski yazılarla çiziktirilmiş o satırlar yeni şiirleri miydi? Ardında bıraktığı, sonra '**Söyleriz**' başlıklı kitapta toplanan şiirler mi? Zordur söz bulmak böyle anlarda. Yine de bir şeyler anlatılır. Gülerek. Gülmeye çalışarak... Sonra yatağından kalkıp bizi dış kapıya kadar geçirmesi bir sonsuz ayrılmanın belirtisiydi elbet.

★

Bir Boğaz vapurundaydık. Yaz dinlencesinin başlangıcı. Püfür püfür esen rüzgar. İlle de Sarıyer'e gelmemi istemişti. Bir süre için Sarıyer Ortaokulu'nda ders veriyordu. O gün okulda ilkyaz töreni varmış. Bir iki güne dek okullar dinlenceye girdi girecek. Ne güzel yerdeydi bu okul! Öğrenciler, öğretmenler bir bayram günü havasındaydı. Şarkılar, kaynaşma, arkadaşlık... Öğretmenlerle tanıştık. Necatigil'in en çok ilgilendiği bir bayan öğretmen vardı. Yanımızdaydı, bizimle ilgileniyordu o da. Edebiyatsever, şiirsever bir Türkçe öğretmeni. Limonatalar, pastalar. Okulun bahçesi kademe kademe yükseliyordu. Geziyorduk birlikte. Bir ara onları yalnız bıraktım. Bile bile yaptım. Bir ilgi vardı çünkü karşılıklı. Dönüşte vapurda Necatigil günün havasını veren taşlamalar söylüyordu. Mutluluğu okunuyordu. Çok geçmedi,

o bayan öğretmen, Bayan Necatigil oldu. Nikâh tanığıydım. Beşiktaş Vişnezade'deki kocaman ahşap evdeydik. Nikâh memuru gelmişti. Necatigil'in tanığı olmanın sevincini hep duyarım. Bir süre sonra taşındığı başka bir ahşap evde kutlamaya gidişimi...

Tekli yaşamdan, şair yalnızlığından, o hep bir suç işlemiş gibi durmalardan kurtulup, bir ev, bir eş, daha sonra da bir çocuk, iki çocuk sorumluğunu yükleniş. Kabataş, Beşiktaş arası gidip gelme. Haftada bir gün bizlerle Suna Pastanesi'nde, Haylayf'da, Elit'te birlikte olma. Sait Faik, Salâh Birsel, Dağlarca, Naim Tirali, Fahir Onger ve öteki yazar, şair dostlarla... O günlerde bana piket oynamayı öğretmişti. Dostlar bezikte vido çekerken biz bir yanda piket oynardık. Nasıl oyundu o? Kırk beş yıl önceden kalan anılar işte böyledir yarım yamalak...

★

Şiirine en yakışan şairlerin başında gelir Necatigil... Duyarlıdır, ama bunu göstermekten kaçınır. İçinde fırtınalar kopar, ama bunu göstermez. 45'li yıllardan kalan bir şiirinde söylediği gibi.

"Ölüsünü göstermeyen cins kediler gibi uzağında – Hayalimde ufak bir yuva kuruyorum – Sonra yaşamak zorluğu geliyor akla – Dikkat kapılma aşka diyen sesler duyuyorum."

Saklı sudur o, bir şiirinde yazdığı gibi! Gözlere görünmek istemeden akar. Güzel çiçeklerin dibinden... İçten içe. Sizi kendi dünyasına götürür. Her şairin, daha doğrusu duyarlı her insanın içinde kördüğümlenmiş bir korkusu vardır, bir umudu vardır bu korkunun içinde. Ölümle şöyle eğlenir:

"**Uzayacağa benzer – Tutuştuğumuz lâdes – İşi gücü bırakıp – Mezarlığa bakan bir ev tuttum – Ölüm, sen beni aldatamazsın – Aklımda?**"

★

Anılar üşüşür birbirini iterek. Kırk yıla yaklaşan bir dostluğun sararmış yapraklarında inci tanesi gibi parlar o birliktelikler. İşte Zonguldak gezisi, Bedri Rahmi, Özdemir Asaf, Necatigil... İşte edebiyat matineleri. İşte Kabataş Lisesi'ndeki sınıfı. Öğrencleri, Hasan Pulur, Hilmi Yavuz. Daha ötekiler. Yüzlerce, belki binlerce...

Bir şiiri vardır, hep yinelerim gökyüzüne, yıldızlara baktığım geceler:

"**Seni karanlıkta yatırıyorlar – Korkuyorsun geceden – Bakıp bakıp pencereden – Yatağına sokuluyorsun**" diye seslenir gökyüzündeki yıldızlar. Avutur, yüreklendirir. "**Ben hep eski yerimdeyim biliyorsun – Hava açık olduğu zamanlar – Beni seyrediyor– Seviniyorsun**" der. Zaman akıp geçecektir, hani o eski ünlü şarkıdaki gibi '**Sevişmek ah ne hoştur yıl-**

dızların altında.' Hoştur, güzeldir, ama çocuklar büyüyecektir, gelecek bambaşka bir biçim alacaktır. Ama yatağında büzülüp pencereden parlayan yıldızları seyreden çocuk yine de umutsuz olmamalıdır. Necatigil o gökyüzündeki yıldızlar adına konuşur çocukla, belki kendisiyle:

> "**Seneler geçip gider, büyürsün – Bir gün olur hepsi biter. Endişeler, o çocuk üzüntün – Hepsi biter. Aydınlanır senin için geceler – Güneş gibi görünürsün**
>
> **Biraz sabır, küçük çocuk biraz sabır – Ama Allah'ın koyduğu yerde – Yıldızlar her zaman yalnızdır.**"

★

Sigarası düşmezdi dudağından. Biri söner sönmez, bir yenisi yakılırdı. Şu sigarayı bir türlü sevemedim. Ne tad alırlar bilemedim. Gençliğimde ben de bir süre dadanmıştım. Dudağımda, elimde sigarayla çekilmiş resimlerime bakarken 'Acaba bir oyun muydu, bir gösteri miydi?' diye düşünürüm. Necatigil de, Reşat Nuri gibi sigarayı dost sayanlardandı. Ama o dost zamanla öldürücü düşman kesildi. Yedi bitirdi akciğerini...

★

Bir güzel an. Karaören'in evinde bir dost sofrası. Sabahattin Kudret, Lütfi Özkök, Behçet Necatigil elinde yine sigarası, yüzünde alaycı mı, hüzünlü mü, mutlu mu olduğu anlaşılmayan bir

gülüş... Zamandan çalınmış anlardır fotoğraflar. Solsalar da, kararsalar da o anları yaşatırlar. Başka bir resim de Taksim anıtı önünde, Necatigil, Tirali ve Alp Kuran... Nedense hiç değişmez Necatigil'in fotoğraf duruşları. Hep kendisidir. Kimseye benzemez. Oysa çoğu kişi fotoğraftan fotoğrafa başka bir kişikle görünür, ama o değil.

Bilmem Behçet Necatigil sokağından geçtiniz mi? Beşiktaş'ta bir yer. Şair orda bir ahşap evde birkaç yılını geçirdi. Yoksul bir sokaktır. Oysa adı Beşiktaş'ta bir caddeye, bir meydana da verilebilirdi. Ama o sokaktı, o evdi Necatigil'in şiir dünyasına yakışan, şairin kimliğinde yer eden.

★

Ölümünden sonra yayınlanan '**Söyleriz**' adlı kitabında Necatigil'in kişiliğini en doğru belirten şu dizeler:

"Biz de gittik, önemli mi – Bizim de şiirlerimiz – Çevrildi Batı dillerine.

Bir Batılı geçtiğim çizgilerden – Geçmedikçe – Ne kadar anlar beni – Sirklerde zebra.

Eğlencelik arar gibi – Okuyacaksa beni – Kalsın istemem ondan gelecek – Hayır.

Ben kendi yurttaşlarıma – Anlatamıyorsam derdimi – Kalsın – Kalsın daha iyi!"

Her dostun gidişi bir boşluk açar yüreğimizde. Hele günler geceler geçirdiğimiz, yazdıkları yaşadıklarıyla özdeşleşmiş olduklarımız. Anılar birbirini itiyor. Bir savaş! Ben öne çıkmalıyım diyen diyene! Bir yaşam boyu sürecek bu içimdeki savaş...

★

Size seslenmiş son şiirlerinden birinde. Size, bize, kendine... Şairler hep seslenirler bir boşluğa. O boşluklar ancak böyle dolacaktır. Bir anlam kazanarak.

"Ölümümde odaya doluşmayın – İçeriye girmeyin – Ne olacak gireceksiniz de – Gitsin – Gitsin bekleyin.

Daha belki ben ordayımdır, girmeyin – Tozlansın hele her şey – Görülsün istemem, nelerim varmış. – Merakınız zaten geçer, üzülmeyin.

Yanlış yerde bir kitap – Rastgele konmuştur – Yeri orası mıydı? – Hemen not düşmeyin.

Sağken öğrettikleri – Bir mendili bir yerde – Ele verir birinizi – Ölümü de bir derstir unutmayın."

RUHİ SU

(1912 - 1985)

"Türkü söylemek benim için bir aşk halidir. En güzel aşklarımı türkü söylerken yaşadım. Ne onlar beni aldattı, ne de ben onları. Ben yalnız türkü söylemiyorum ki, söylediğim türkülerle aynı zamanda çağdaş Türk toplumunun Lied'lerini söylüyorum. Halktan kopuk hiçbir işten, hiçbir insandan hayır gelmez."

Ruhi Su şair miydi? Karşı çıkanlar olabilir. Zamanın içindeki şair dostlar arasında bir türkücünün ne işi var? diyecekler çıkabilir. Ruhi Su, şairdir. Türküleriyle, türküleri için yazdığı şiirlerle şairliğini kanıtlamıştır.

"Ben şakıyıp durdukça öyle – Gülün kokusu geldi - Bebesi olmayana – Bunalıp da kalmışa – Acılarla yüklü – Dargın yüreklere – Yetiştim geldim – İyi ki geldim."

İyi ki gelmiş Ruhi Su! Uzun çileli yılların içinden gücünü, sanatını, insanoğluna inancını koruyarak, besleyerek, yaygınlaştırarak gelmiş bu dünyaya... Gerçek bir sanat adamı. Öğrenimiyle, bilgisiyle, sürekli geliştirdiği kültürüyle Türk müziğini etkileyen bir sanatçı. Opera şarkıcısı, bir bas-bariton, halk türkülerine yeni bir canlılık veren, bir anlam kazandıran kişi. Ayrıca bir şair. Evet bir şair!

Vedat Günyol şöyle yazar:

> **"... benim Kâbem insandır derken, biliyordu ki dünyamızı saran hayvansal kavgalara, haksızlıklara, beylere ağalara, zorbalara, ekmeğin beyazına savaşı getirenlere cephe alıyordu. Ona göre dünya insanla başladı. Ama insan olmayacak şeylerle karşılaştı... Böylesine bir dünyada haksızlıklara karşı, sazının ötesinde sesini destek eyledi."**

Şiirleri, türküleriydi. Okunması için yazmadı şiirlerini, sesine uysun, türküsüne yakışsın istedi:

> **"Ne mutlu ki bize insan doğmuşuz**
> **İnsan sevgisini gerçek bilmişiz**
> **İnsanın dalında açıp gülmüşüz**
> **Muhabbet insana, insan olana"**

Zincirlikuyu'da bir mezar var. Kalın camdan, bir anıt gibi. İkide bir kırmaya kalkışırlar! Ne olacak mezarını yıkacaksın da, o koca sesi, o yürekli ezgileri susturabilecek misin?

★

Yaşamı, acı bir serüvendir. Öksüz bir çocuk. Büyümesi, yetişmesi, öğrenim görmesi bir mucize. Devlet Konservatuvarı'nı bitirip Devlet Operasına giriyor. Vedat Nedim Tör, 1944'te yayınlanan bir yazıda Su'yu şöyle tanıtmıştır:

> **"Ruhi Su, Konservatuvar'ın Opera Bölümünü ilk bitiren ve devlet artisti payesini kazanan bir ses sanatkârımızdır. Maaşı aslisi 30 lira olup eline ayda temiz para 96 lira 10 kuruş geçmektedir. Evlidir ve babadır... İşte bu sanatkârımız geçen gün Ankara Halkevi'nde, halk türkülerinden çok iyi seçilmiş bir programla ilk salon konserini verdi. Onu dinlemek bahtiyarlığına ermiş bulunanlar, tadını eminim hâlâ hafızalarında taşımaktadırlar. Halk türkülerinin de yavşak piyasa ağzıyla meyhanelere düştüğü bu aşağılık ve soysuz çağımızda, tam manâsıyle âsil ve yüksek seviyeli bir konser dinlemek bulunmaz bir saadet oldu."**

★

Zaman zaman Su'nun plaklarını dinlemek değişik bir dünyaya gitmektir. Eskimeyen, her an yepyeni, her an değişik duyarlıklar yaratan ürünlere, sanat yapıtı adı verilir. Su, geçmişin ozanlarından sesler getirdiği gibi kendi dizelerini de ses-

lendirir. Şair saymaz belki kendini, ama bu güzel, anlamlı dizeleri yazana şair adı nasıl verilmez?

"Annem beni yetiştirdi – Halkı uyandır dedi – Halk olmadan bir şey olmaz – Halkı uyandır dedi – Bu kavga halkın kavgası – Halkı uyandır dedi – Yoksul halkı emekçiyi – Kaldır uyandır dedi."

"Görmüşler ileriyi atalarımız dimek – Herkese yeter dünya – Herkese yeter ekmek" diye diye...

Şiir yazmak değilse de, şiir yakmaktır Ruhi'nin yaptığı... Şarkıları için yazmıştır dizelerini. Bir şarkının, bir türkünün kaynağı şiirlerini öz yaşamının deneyimlerinden çıkarmıştır. Bu türkülerin gücü birer gerçekten kaynaklanır desek yanlış olmaz.

★

Adana cezaevine sürdüler. Hepimizi bir otobüse doldurup birbirimize zincirle bağladılar. Geceleyin Niğde ovasından geçiyoruz. Çişimiz geldi. Otobüsü durdurup dışarı çıktık. Birbirimize zincirle bağlı olduğumuzdan, birimiz çişe oturduk mu hepimiz oturuyor, kalktık mı hepimiz kalkıyoruz. Anadolu bozkırı yaz gecelerinde dehşet güzel oluyor. Büyülü, saydam bir gece. Ayışığı altında Hasan Dağı yalap yalap ediyor. Uzakları, dağları, özgürlüğü gözlerimizle okşuyoruz."

"Hasan Dağı Hasan Dağı – Eğil eğil,

eğil bir bak – Sıkıyor zincir bileğim – Jandarmada din iman yok.

Gidiyor kalktı göçümüz – Gülmez ağlamaz içimiz – İnsan olmaktı suçumuz – Hasan Dağı insan olmak.

Koçhisar üstünde bora – Gülek bir karanlık dere – Sıradağlar sıra sıra – Çukurova ana toprak.

Bir ay doğdu, bir ay doğdu – Işıdı yarama değdi – Kelepçe derimi soydu – Hasan Dağı derdimiz çok."

★

Yazları Ören'deki evine giderdi. Ev iki oda bir salon. Öğretmenler Mahallesi'nde, yazar, sanatçı, aydın dostların bir arada oldukları bir yer. Komşuları, Bahri Savcı, Asım Bezirci, Talip Apaydın, Salâh Birsel. Tavla şampiyonu İlhami Soysal. Abdullah Baştürk...

Bir iki kez tavla oynadık geçmiş yazlarda... Ben kazandım... Üzülürmüş yenilince, öyle dediler. Bilseydim ne yapar yapar yenilirdim! 'Bir rastlantı işte' dedim. Hastaydı. Meğer çok hastaymış... Bir 12 Ağustos günü çekti gitti. O günü Salâh Birsel şöyle şiirleştirdi:

"Yele lel lel li – Vardı öptü sazını – İndirip sonra da – 73 yılı omuzdan - Tüfek gibi duvara astı.

Ruhi Su savaşa gidiyor – Dürdü büktü her şeyi – Ama dosttan vefalı – Anıları torbasına astı.

Canım lilel canım lilel – Eş akraba konu komşu – Yüreklerine basıp topunun – Ruhi Su merdivenlerden indi.

Ölüme durmak için bile – Ölünecek şehre değil – Yaşanacak şehre gidiyordu."

Ona bir pasaportu çok gördüler. Sağlığına baktırsın diye istemişti. Vermediler! Daha önce de vermemişlerdi. Paris'te bir konser vermeye çağrılıydı. Gidememişti. Zorluklar, acılar, ihanetler içinde yazdı, söyledi, insana, insanoğluna güvendi. Oysa en umulmaz kişilerin nedensiz düşmanlığıyla karşılaştı hep. Ama hoşgörüsüyle aldırmadı.

★

Aziz Nesin, bir genç hafif müzik bestecisinden söz eder bir yazısında... Evine çağırmış, bestelerini dinletmiş. Ruhi Su'yla konuşurken o gencin adı geçmiş. Su, 'Ben de severim o genci' demiş. Sonra istemeyerek de olsa bir gerçeği açıklamış...

"O gencin bir yazılı ihbarıyla 12 Mart'tan sonra polisçe alındığını, o yazılı ihbarın altında o gencin imzasını görmese böyle bir şeye inanamayacağını, bu olaydan sonra da o gencin kendisine yine eskisi gibi saygıyla davrandığını söyledi. İnanılır gibi değil, muhbir (hatta iftiracı) gence kızmıyor, gencin iftirasına psikolojik gerekçeler uydurmaya çalışıyordu" diye yazıyor Aziz Nesin...

"Hepimiz bir yerlerdeydik
Başka bir yere geldik
Değişen dünyanın sürecinde
Karanlık bir sudan geldik"

★

1952'de siyasal nedenler yüzünden operadan ayrılma... 1952-57'de beş yıl tutukluluk.. Mapustayken Sıdıka Hanım'la evlenme... Konya'nın Çumra'sında yirmi ay gözaltı... Sonra işsizlik, yasaklı olmanın güçlüklerine karşı sesiyle, insanlığıyla, toplumcu inancıyla savaş, hep savaş...

"Halkımız anlatmak istediği her şeyi; şikâyetlerini, korkularını, sevgilerini hep bu türkülerle anlatmış. Ben de böyle bir eğitimden geldiğim için bunları sevdim ve bunları duyurmak istedim. Adeta halkımızın duyurmak istediği her şeyin bir sözcüsü haline geldim."

Ruhi Su sizin şairiniz midir, değil midir bilemem. Ama o, şarkıları dizeleriyle benim şairlerimdendir.

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

(1920 - 1993)

Bütün söylediklerim yalan
Yalan yaşamakta olduğum

'Bir yerde bir pencere açık' derdi. Oysa odanın bütün pencereleri kapalı! Direnir, 'Cereyan var'. Kalkar bakarlar, evet, içerde bir odanın penceresi aralıkmış! Sağlığına çok özen gösteren bir kişi. Yazları bile yün ceketini çıkarmaz. Kazağı, hırkası, kalın gömleği. Deniz kıyısında bile böyle oturur! Suya ayağını basmaz. Doğa içinde, ne dolaşır, ne de açık havada oturur. Her zaman hastalığa yakın. Her zaman kendini korumada.

Sözcüklerdi bütün yaşamı. Nesneleri değil, sözcükleri severdi. Ağaçları, denizleri, insanları birer kavram olarak benimserdi. Toplumdan uzakta. Kendi şiirli evreninde kapalı. Eski bir şiirinde açıkça söyler:

"Ne tuhaf ömrümün sonuna kadar
Kelimelerle yaşamam
Ağaçtan çok ağaç sözünü
Denizden çok deniz sözünü sevmem"

★

1940 yılında tanışmıştık. Ahmet İhsan Basımevi'nin loş odasında. Az konuşan, hep şiirini, sanatını düşünen, ya da bize öyle bir izlenim veren... Tasfiye hareketinin içindeydi, ama önünde değildi. Felsefe öğreniminden geçmesi, genç yaşta felsefe öğretmenliği yapması mıydı ağırbaşlılığı? Daha çok yaradılışı... Rumeli göçmeni bir ailenin çocuğuydu. Anne, hala, teyze, bir de, tek çocuk Sabahattin. Pek çok öykülerinde özel yaşamından kesitler verir.

En başta Beşiktaş. Sokakları, yolları. Çocukluk anıları, Işık Lisesi, Edebiyat Fakültesi günleri.. Genç yaşta tanınmak... Daha 1940'ta en ünlü dergilerde şiirleri çıkmaktaydı. Bir tek sayı çıkan 'Küllük' dergisinde Sait Faik ve Sabahattin Kudret için o günlerin tanınmış yazarlarının, şaiirlerinin düşünceleri yayınlamıştı. Koskoca bir sayfa. Abidin Nesimi, Hasan Tanrıkut, Baha Dörder, Lütfü Erişci, Dinamo, H. Bozok vb. Sabahattin için düşüncelerini belirtmişlerdi. Yıl 1940. Şair, daha yirmisinde...

★

İlk kitabı "**Şarkılı Kahve**" 1943'te çıktı. İlk söz edenlerden biriyim. Gündelik yaşamın güzellikleri, o günlerin ünlü deyimiyle, 'Yaşama Sevinci' dile getiren dizeleri, kendim yazmışçasına benimsemiştim. Sanki bendim o şiirlerde yaşayan:

"**Bu gece gene – Bulutlar alçaktan uçarken – Sokaklarda dolaşacağım – Sen, elleri cebinde gezen – Islıkla çaldığın şarkıların. Bu akşam en güzelini söyle.**"

Az sözle çok şey anlatmak, birkaç sözcükle kişinin derinliğine inmek, süslerden kaçmak, 'şaireneliği' bir yana itmek o günlerde bir çeşit öğreti gibiydi. 40'larda şairlerin önemli bölümü bu kolay gibi görünen yolda yürüdü. Orhan Veli'ye öykünenlerin içinde kişiliğini bulanlar suyun üstünde kaldı, ama pek çoğu o etkiler altında yok olup gitti.

Sabahattin Kudret'in şiiriyle Orhan Veli'lerin şiiri hem benzeşir, hem benzeşmez. Sabahattin'in kendine özgü bir şiirselliği var. Yeni bir 'şairanelik' diyebiliriz. Birkaç dizede duyguları vurgulamak. Tıpkı "**Ne bitmez şarkın var – Baca – Bütün gün tütersin**" ya da '**Namütenahi canı sıkılan bir adam – Her gün – Parkta uyuyor**" gibi...

★

Kendisiyle yaptığım bir konuşmada –ki 'Önce Şiir Vardı' adlı kitabımda olduğu gibi yayınlanmıştır– '**Şiir nedir? Nasıl Yazılır? Niçin Okunur?**" soruma şu yanıtı vermişti:

> **"Şiirin kapsamlı bir tanımını yapmak güçtür. Bu güçlük, şiirin birden çok tanımının olmasından da bellidir. Demek ki bir tanım yetmemiş şiire, durmadan tanım aranmış. Bir yazımda, şiirin tanımlanmasını körlerin fili tanımlamalarına benzetmiştim... Gene de nesnel bir tanıma ulaştığımız söylenemez. Şiirin tanımının güçlüğü bana gö-**

re, taşıdığı çelişkidedir. İlkçağdan bu yana yazılmış, bu gün de bize seslenme gücünü yitirmemiş şiirlere bakarsak tümünün de matematiksel bir yöntemle kurulduklarını, buna karşın tümünün de gizemsel niteliği olduğunu, bir büyüyü gerçekleştirdiklerini görürüz. Matematiksel bir yöntemle bir büyü sağlamak".

Şiir için yaşadı diyebilirim. Yeryüzüne şiir yazmak için geldi. Son günlerine dek sürdürdü işini. Hasta yatağında bile... Aylar süren yaşamla ölüm arasındaki çizgide, ha koptu ha kopacak bir köprüde zorla işleyen parmaklarıyle bir şeyler çiziktiriyordu. Kağıtlara, havaya... Konuşamadan... Oysa eski bir şiirinde ölümden şöyle söz ediyordu:

"Ne korkunç – İnsanın ağaçla – Kardeşiyle – Ve annesiyle hesaplaşması – Ayrılması gömleğinden şapkasından – Şimdi benim için hepsi anı – Ben niçin öldüm diyorum – Daha vakti değildi."

Bu şiiri yirmi yaşlarında yazmış. Nerden bilecek 73 yıl yaşayacağını!

★

Bir düşünür. Bir felsefeci. Bir şair. Ama yaşam boyu değişik uğraşlarda çalıştı. Öğretmen, belediye müfettişi, belediyede yazı işleri müdürü, Konservatuvar müdürü vb... Bütün bu görevlerin

üstesinden geliyordu. Ama şiir dışı işler dalgalar gibi çevresinden geçip gidiyordu. Şair olduğu kadar bir çeşit şiir uzmanı, sanat uzmanıydı. Güçlü bir eleştirmen. Pek yazmazdı, ama yazdıklarının hepsi düşündürücü, aydınlık vericiydi. Örnek mi? '**Geçmişten Geleceğe**' adlı tek deneme kitabı... Karşısındaki insanla konuşurken de, hem onu ölçerdi kendi yöntemiyle, hem de kendini... O 40'lı yıllarda genç bir şairle konuşmasını bugün gibi anımsıyorum. Genç şaire soruyordu hangi şairleri sevdiğini, etkisinde kaldığını... O genç, Ahmet Muhip demişti, sonra da Rıfat Ilgaz, ardından da Fazıl Hüsnü! Sabahattin Kudret, "Nasıl olur? Bu şairlerin her biri bambaşka nitelikte, nasıl olur hepsini sevmek, hepsinden etkilenmek?"

Oysa kendisi 'Aziz Nesin Yıllığı'nda çıkan bir yazısında bakın ne demiş:

> **"Özellikle sevdiğim ozanlar oldu. Ama onlara da sevgim altı ay sürüyordu. Zamanı dolunca o ozandan bir başka ozana dönüyordum."**

★

Çocuk yaşında yazmaya yaratmaya başlayanların başından geçen bir durumdur bu. Kolaylıkla, ondan ötekine geçersin! Bu, o şairlere, yazarlara sevgiyle bağlanmak değildir, hepsini tanımaya, anlamaya çalışmaktır. Kendi gücünü o ünlü kişilerde tartmak!.. Gençlik günlerini şöyle anlatıyor:

"Yalnızlığım kadar güzel bir şey yoktu. Böylece on yedi, on sekiz yaşlarıma geldim. On sekiz yaşımda bugünkü benliğimi, daha doğrusu bugünkü benliğimin çekirdeğini buldum. Diyebilirim ki, edebiyata ilişkin o günkü birikimlerimin çoğu bugün için de geçerlidir. Birikimlerimin niteliğini bozmadan geliştirdiğimi sanırım. Beğenim de öyle... O yaşımda sevdiğim ozanlar şimdi de sevdiğim ozanlardır."

Yarım yüzyıllık bir dostluk. En küçük bir kırıklık olmadan... Tartışmadık mı? Politika sözü etmedik mi? Ama 18 yaşında olgun kişiliğe, belli bir beğeniye, bir kültür ağırlığına ulaşmış şair dostum, her zaman dengeli, ağır başlı, hoşgörülüydü. Toplum olaylarına, yoksulluklara, acılara duygusuz olabilir mi bir şair? Bütün bunlar onun dışında olup bitiyordu sanki! Kat kat giysileri içinde her şeyin uzağında gibiydi.

★

Yalnız şiirleri mi? Ya birbirinden değişik, birbirinden etkileyici oyunları... Ta '**Evin Üstündeki Bulut**'tan '**Kahvede Şenlik Var**'a, '**Kral Üşümesi**'ne, '**Önemli Adam**'a... O apayrı dünyalara götürür izleyenleri. Şiir gibidir oyunlarındaki kişilerin birbirlerine söyledikleri. Dedim ya, şair her türde kendisi kalır, kalacaktır. Öykülerinde de öyle... '**Kuş Kafesine Yaldız**'ı bir okuyun, '**Gazoz Ağacı**'nı, öteki öyküleri. Şiiriyle de, oyun-

larıyla da, öyküleriyle de, denemeleriyle de özgün bir sanatçı... Belki bu özgünlüktür Sabahattin Kudret'in gerçek anlamda ün sahibi olamayışı... O, kalıcılığı seçmiştir. Bugünü değil, yakın günlerdeki yarını da değil...

★

Ben, Sabahattin Kudret'i 1940'lardan bu günlere dek sevgiyle, ilgiyle izlemişimdir. Dostum olduğu için değil! Şiiriyle dost olmak en başta. Yoksa nerden dost olacaktım? Semti ayrı, okulu ayrı, yolu ayrı bir insan! Bizi birleştiren şiirdir, öyküdür, yazın söyleşileridir.

"Horoz şekeriymiş gibi emiyorum
Çocukluğumu
Yastığımın altında
Gece gündüz elimde sokaklarda
Göze görünmeyen dallar arasından
Avlıyorum geçmiş zaman kuşlarını."

Onu hep 40'ların genç şairi olarak düşünmek isterim. Kimse olduğu gibi kalmaz. Değişmek, yaşlanmaktır. Şiirler, öyküler hep genç kalır. Şairler de şiirleriyle... Ama insanoğlu, şair de olsa, doğanın zulmüne boyun eğecektir. O da, yüz çizgilerine yansır, yürümelere, gülmelere yansır. Yaşama sevincini duyan, duyuran şairleri, öykücüleri bir çeşit cezalandırmasıdır doğanın: Yaşlanmak!

Nedense ölüm hep genç yaşlarda düşünülür.

Bir bakın, ölüm şiirleri yazanlar çoğunlukla gençlerdir. Yaşlılıklarında şairler, yazarlar ölümü düşünseler de, kendilerine saklar, yapıtlarına pek yansıtmazlar. İşte yirmi yaşlarından bir ölüm şiiri:

"Bir gün bir akşam vakti ölüversem
Kimseler duymasın kimseler duymasın
Bir gün bir akşam vakti ölüversem

Ve sen o saatlerde uykudasın
Telaşa düşmeyin telaşa düşmeyin
Böyle vakitsiz çekip gidersem."

Vakitli gitmek midir yetmişinden sonra ölmek! Ölmenin belli bir vakti var mıdır? Yaşamanın vakti varmış gibi!..

Bildiri bırakmış sanki arkasındakilere:

"Ölümümüzden sonraki yokluğumuz
Düşündürür bizi.
Düşünmeyiz,
Doğumumuzdan önceki yokluğumuzu."

ORHON M. ARIBURNU

(1920 - 1989)

Bari trampetler çalmasa
İnsan gürültüye gitmese

"O ayna satardı
Aynacılar çarşısında
Talih bu ya
Bir gün öldü

Tabutunu taşıyanlar
Aynasızlardı"

'**Kovan**' adlı kitabı Beyazıt'ın Sahhaflar çarşısında görüp almıştım. Yıl 1940... Az yapraklı bir kitap. Küçük küçük şiirlerle dolu. Yepyeni bir bakış. Taptaze bir duyarlık...

Orhan Veli'nin '**Süleyman Efendi**' şiirini daha sonra okudum. Bir yakınlık vardı, nasırından yakınan Süleyman Efendi ile aynacılar çarşısında ayna satan kişi arasında... Belki de aynacının adı Süleyman Efendi'ydi. Niye olmasın?

Hangisi daha önce yazıldı? Orhon mu Orhan'ı, Orhan mı Orhon'u etkiledi? Önemli değil o kadar! Bir duyarlığı iki şair de niye yaşamasın, niye dizelere dökmesin?

★

1940 yılı, Genç Kuşak'ın 'eski'lere başkaldırma dönemiydi. Bir 'Tasfiye Hareketi' başlamıştı tarihsel Servetifünun yeni adıyla 'Uyanış' dergisinde... 'Eskiler' dediklerimiz o kadar yaşlı değillerdi! Tasfiyesi istenen Yusuf Ziya 45, Halit Fahri 49, Faruk Nafiz 42 yaşlarında idiler! Yani genç bir çağda... 'Tasfiyeci'ler de yirmi beş otuzlarda!.. Ama Cumhuriyet devriminden sonra yetişmiş, çağdaş sanata, kültüre daha yakın bir kuşak...

Ben lisedeydim o günlerde. Daktilo ile beşer onar kopyesi çıkarılan bir sınıf dergisini, '**Doğu**'yu çıkartıyorum. Ama 'genç kuşak' edebiyatının ateşli bir savunucusuydum. Yazılarım da Servetifünun'da çıkıyor. kendimi 'yazar' sayıyorum. Tasfiyeci Genç Kuşak'ın en genciyim. Yaş 17.

'**Servetifünun**' yönetim yeri Ahmet İhsan Basımevi'nde. Karanlık bir yer. Bizim deyimimizle bir Kovuk. Ama capcanlı. Genç şairler, yazarlarla dopdolu. Cahit Irgat, Sabahattin Kudret, Salah Birsel, Suavi Koçer, İlhan Berk, Cavit Yamaç, Asaf Halet Çelebi arada bir Sait Faik... Ankara'da da ayrı bir topluluk, Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet'in oluşturduğu Trio... Edebiyatımıza yeni bir soluk getirmek, kısa sürede etkinliklerini duyurmak özlemindekiler. Bütün bunların yanında, 17 yaşında da lise öğrencisi, ben!...

★

Bir akşam üstü Orhon Arıburnu geldi. Daha o

günlerde saçları seyrekti. Ama sürekli fötr ile gezmek alışkanlığını daha edinmemişti. Yakışıklı, uzunca boylu, bıyıklı, ateşli bir genç. Yaşı 22. Nedense o günlerde bunlar, Berk'ler, Aksal'lar, Birsel'ler, hele hele Sait'ler, Dinamo'lar bana çok daha yaşlı görünürlerdi.

Genç kızlar da gelirdi. Bir gün Suat Derviş geldi. Ünlü kadın yazarı o günlerin... O da kırk yaşlarında bile değilmiş! Oysa ben ona tanınmış bir üstad gözüyle bakmıştım. Tıpkı Arıburnu'na, Irgat'a, Gavsi Ozansoy'a ve bütün o Tasfiyeci yazarlara baktığım gibi...

Arıburnu o sıralarda Türkkuşu'nda pilotluk öğreniyordu. Bir süre sonra brövesini de aldı. Birbirinden değişik şiirler yazıyordu. Hepsinde özgün bir hava vardı, hepsinde insan sevgisi, hepsinde taze duyarlığa yaklaşma...

★

"Ekseriya sabaha karşı – Kurşuna dizilir mahkûmlar – Bir sünger taşına döner – Anne sütünden yapılan heykel – Bari şu trampetler çalmasa – İnsan gürültüye gitmese."

Toplumsal birer ince eleştiri sayılan bu kısacık şiirler daha sonraları dillerden düşmeyecekti:

"İki cambaz bir ipte oynamaz – Bir ipte bir sürü cambaz – Hilebaz, madrabaz, kumarbaz – İki cambaz bir ipte oynamaz – Bir ipte bir sürü cambaz –

Ateşbaz, işvebaz, hokkabaz – İp niye kopmaz – Zampok eyin pi."

Anladınız, '**ip niye kopmaz**'ın tersiydi bu son dize!.. İp kopmayınca, bir sürü cambaz aynı ipte yıllar yılı numaralarını sürdürdükçe, şaire düşen, öfkesini belirtmekti. O da bunu böyle yaptı, '**zampok eyin pi**' diyerek...

★

O gün, basımevine gelen genç bir kızı koluna takıp götürmüştü. Hepimizin gözü önünde başarmıştı bunu! Öyle ya hem şair, hem yakışıklı, genç kızların gönlünü çalmaz da ne olur!

Size bize çılgınca gelen davranışları da dillere destandı. Atatürk'ün ölümünden sonra Haydarpaşa Lisesi'nde yarattığı başkaldırıyı bugün bile anımsayanlar var. Dolmabahçe'ye gidilsin istemiş, yönetim izin vermeyince milletin önüne düşmüş, nerdeyse kapıları kırarak açtırmış, Haydarpaşa Lisesi öğrencilerini Dolmabahçe'ye götürmüş.

Daha daha nice yenilikler! Bir tanesi 'Şiir Sergisi' açmak... Beyoğlu'nda bir mobilya mağazasında açtığı şiir sergisi büyük ilgi toplamıştı. Balzac'ın para kazanma girişimlerine benzer işlere giriştiğini de anımsatmamalı mı? Sergisinin kapısına gerdiği üstelik de insanların beline ancak gelen bir kurdele! Sergiye girerken yarı belinize kadar eğilecektiniz. Niye mi? 'Şiire saygınızı göstermek için.'

Hangi birini saymalı... Düşürdüğü bir şiiri

arayıp bulmak için geceyarısından sabaha kadar sokak sokak dolaşmasını mı! Bir sosyalist partinin kurulmasına öncülük etmesini mi! Çiftçilik yapıp havai tellerle mallarını Anadolu'ya sevketmek projesini mi! Daha daha neleri!

★

Her zaman şairdi. Bir süre bir devlet dairesinde iş bulmuştu. Öğle yemeklerini dörder kişilik masalarda yiyorlardı. Orhon'un masasında iki genç hanım otururdu hep. Bir gün baktı, yeri değiştirilmiş, bayanların oturduğu masaya Orhon'un şefi yerleşmiş! Arıburnu, derhal görevini bıraktı.

"**Her şey göklere doğru büyür – Salkımsöğüdün dalları müstesna – Canımız – Cananımız Hürriyet – Sen de büyü – Bizim tarafa.**"

Hep arayan, yeni bir şeyler bulmak isteyen bir yürek! Sonunda sinemada buldu aradığını. Hem şiir, hem öykü, hem oyun, hepsi vardı beyazperdede... İlk filmi Refik Halit'in '**Sürgün**'ü oldu. Bir şiirle başlayıp bir şiirle bitiyordu. Bu filmin sansürden geçme toplantısında birlikteydik. Görevliler bir dansözün göbek sahnesini çıkarttılar, müstehcenmiş! Ses çıkarmadı, ama sonra sinemalarda izledim, o sahne olduğu gibi duruyordu.

Başka filmler de yaptı. Hem oynadı, hem yönetti. Şiirlerini '**Bu Yürek Sizin**'de topladı. Yıllarca Almanya'larda çalıştı.

"Evet, ben yoktan var olmadım. Neydim, nerelerdeydim. Nelerden geçtim. Nasıl olduysa oldu, bilmiyorum, ben de doğdum dünyanıza, sizler gibi insan olarak. Durgun bir suya damladım sanki. Halka halka genişledim, çoğaldım. Bakıp geçmedim. Gördüm, düşündüm. Derine indim. Dağa tırmandım. Gök ise uçtum. Her olayı hocam bildim, sevdim, sarıldım. Ama üzüldüm, ama güldüm. Her gelene kapımı, yüreğimi, aklımı açık tuttum. Getiren oldu. Götüren oldu. Getirenle doldum, götürenle doldum, Akarsular yolunu bulur. Durmadım, aktım."

İşte kendini böyle tanımlıyor... Tam şair tanımlaması... Gerçi o kısacık şiirleriyle de bunu yapmıştı:

"**Umut fakirin ekmeği – Ye Memet ye**" diyerek; "**Ne gam kalırdı ne kasavet – Bir de simit ağacı olsaydı – Bizim sayılırdı saadet**" diyerek; "**Doğru söyleyen – dokuz köyden kovulur – Dokuz köyden kovulanlar – Bir araya gelseler – Hopppaaa**" diyerek...

Yetmiş yaşına zor geldi. Hep, düşünüp, hep arayarak... Bulmak önemli değil, aramak, yenilikler ardında yitirmek yılları... dediği gibi "**Yaşam boyu doğru bildiğimizi sürdürmeye, yanlışımızı eksiğimizi düzeltmeye, azaltmaya çalışırız. Döner dolap durana değin sürüp gider çabalarımız. Gene de tam olamayız. Ama kimin içindir ne içindir bu uğraşlar?**"

Bu sorunun yanıtını kim verebilmiş ki! Yüzyıllar içinden bu günlere gelen nice bilgeler, şairler, yazarlar!.. Bu tür soruları sora sora yaşamışlar. Yanıtları size bize bırakmışlar, yeni kuşaklara...

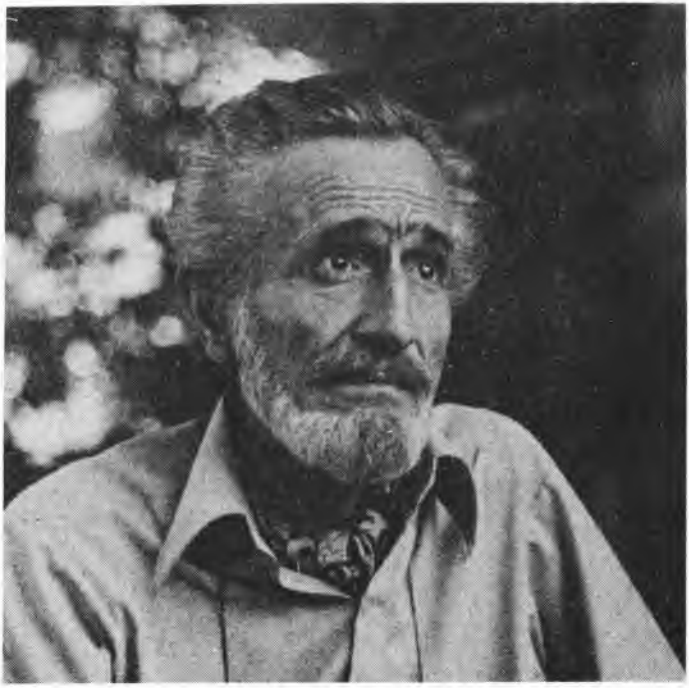
★

En çok sevdiğim, sık sık yinelediğim bir şiiriyle bitirsem mi? Aşk duygusunu en özlü, en güzel biçemiyle duymanın duyurmanın, yaşatmanın örneği:

"Al eline hançeri
Açılıp açılıp da vur
Bir damla kanım akmaz
Öyle çok kederliyim
Niçin öldüğüm anlaşılmaz."

ÖZDEMİR ASAF

(1923 - 1981)

"Sana anılarını yaz deseler neler yazarsın? – Anılar uydururum."

Ben uydurmayacağım. Özdemir Asaf'la ilgili anılar uydurmak kolay değil. Anı dediğiniz nedir ki! Belleklerimizde kalan birtakım tortular. Yaşadığımızdan kalan izler.

Bir ilkyaz günüydü. 'Servetifünun' sahibi Ahmet İhsan Tokgöz ölmüştü. Cenaze, Değirmendere'den kalkacaktı. Cavit Yamaç'la Denizyolları'na gitmiştik. Bizleri oraya götürecek bir motor bulabilir miydik?

Özdemir Asaf'la orda karşılaştım. Kızıl saçlı bir genç. O da gelmek istiyordu. Olmadı, bulamadık, gidemedik. Basımevine döndük. Cağaloğlu'nda Hürriyet gazetesinin arka sokağındaki Ahmet İhsan Basımevi'ne.

Şairdi Özdemir Asaf. Hukuk'ta öğrenciydi. 'Yedigün' dergisinde şiirleri çıkıyordu. "Özdemir Özdem" imzasıyle... Başladı gidip gelmeye. Canlı

bir kişilik, zeki, duyarlı... Adını beğenmemiştik. Kendisine uyan bir imzası olmalıydı. Özdemir Özdem, Özdemir Yasaman, daha bunlar gibi. Hiçbiri olmadı. Babasının adını sorduk. Asaf'mış. Danıştay üyesiymiş, ölmüş. Annesi ve ikiz kız kardeşiyle babadan kalma bir köşkte yaşıyormuş. Galatasaray'da on bir yıl okumuş, sonra Kabataş'tan mezun olmuş. Bir yıl kazanmak için yaşamdan...

★

Yıl 1943'tü. Yirmi yaşlarında değil, tam yirmisindeydik. Şairler vardı bizden büyük: Cahit Irgat, Orhon Arıburnu, Suavi Koçer, İlhan Berk. bir coşkudur gidiyordu. 'Eski'lerle, eski saydıklarımızla tartışmalara giriyorduk. '**Çınaraltı**' ile, Yusuf Ziya'lar, Orhan Seyfi'lerle... Köşe yazarlarıyla, Cemal Refik, Va-Nu gibi... Ankara'da Orhan Veli ve arkadaşları. Bir yanda Marx'çılığa gönül vermiş yazarlar, şairler. Kendilerine toplumsal gerçekçi diyenler.

'**Servetifünun**' dergisi bir başkaldırı ortamıydı. 'Manifest'ler yayınlıyor, eskilere ateş püskürüyorduk. Özdemir'e derginin orta sayfasını ayırmıştık, orda kısa kısa yazılar, takılmalar yazıyordu. Bir yandan da şiirler...

Kış gelmişti. 'Kovuk' adını verdiğimiz yönetim odasında dergiyi hazırlardık. Bir gün bir adam geldi, elinde öyküler. Bıraktı, okuduk, beğenmedik. Esat Mahmut öykünmesi şeyler... Birkaç gün sonra geldi durumu sordu. Beğenmediğimizi söyleyince bozuldu. Dergiyi karıştırdı, masaya fırlattı. "Bunlar mı şiir, bunlar mı edebiyat?

Ben sizi bir şey sandım. Ben ne okurum bilir misiniz? Ben Balzac okurum."

Kimseyi beğenmiyorduk. Hele önceki kuşağın yazarlarını. Özdemir kendi sayfasında demediğini komuyordu. Yirmi yaşın ateşliliği! Biz mi öyleydik? Ama bizden çok öncekiler de öyleymiş. Ama şimdiki genç yazarlar, şairler galiba daha sağduyulu, daha anlayışlı. bizim 'eski'lere yaptığımızı bize uygulamıyorlar!

★

Karda kışta yollara düşerdik. Özdemir Asaf, Kenan Harun... Edirnekapı Caddesi'ne kadar uzanırdık, sonra Fatih'te küçük bir şarapçıda köfte piyaz yerdik. Ucuz şarapla... Bir sevdiği vardı Özdemir'in. Atikali'deydi evi. Önünden bir bir bir daha geçip bakmak ışıklı pencereye...

Sonra o kızla evlendi Özdemir. Kaç yıl sonra bir daha evlendi. Şimdi boy boy oğulları var. Bir de onlardan büyük kızı. Cilt cilt kitaplar, şiirler, denemeler, özdeyişler: '**Dünya Kaçtı Gözüme**', '**Bir Kapı Önünde**', '**Nasılsın**', '**Yalnızlık Paylaşılmaz**', '**Yuvarlağın Köşeleri**" en sonra da '**Ça**'...

"Bana yaşadığın şehrin kapılarını aç – Sana diyeceklerim söylemekle bitmez – Yıllardır yaşamamdan çaldığım zamanlar – Adına düğümlendi.

Bana yaşadığın şehrin kapılarını aç – Başka şehirleri özleyelim orada seninle – Bu evler, bu sokaklar, bu meydanlar – İkimize yetmez."

Yemek yer miydi Özdemir? İçerdi daha çok. Yerken de iki kat yerdi. İçki baş dostuydu. Hele son yıllarında. Siyah peleriniyle dolaşırdı. Şiir için yaşayan şiir için ölen adam. Ölçütleri genişti, sonsuzdu. Tıpkı Neyzen Tevfik'e adadığı şiirdeki gibi:

"Bütün metroların ve santimlerin – Bütün kiloların ve gramların – Bütün rakıların – Ürktüğü adam."

★

Bir kez ölümle tanıştığını anlatmıştı. Daha çok gençken... Canına kıymayı düşünmüş. O kadar yoğunlukla düşünmüş ki, öldüğünü sanmış kısa bir süreliğine. Haliç'e bakan bir kanapede anlatmıştı bunu. Dinlemiş, ama inanmamıştık. Bir çeşit fantazi saymıştık. Yakışıyordu ona böyle düşlemeler!

Koca paltosunun ceplerine köfteleri, ekmek dilimlerini, elmaları doldurduğu günleri anımsıyorum. Bir bir çıkarıp masaya koyuşunu... Köşkün bahçesinde kurulmuş sofrayı. Yemeğe çağıran zil sesini. İlhan Berk ürkmüştü o sesten, anlayamamıştı! Burjuva alışkanlığı diye gülmüştü. 1954 ilkyazında Çamlıca Lisesi'ndeki toplantıya gittiğimizde Sait Faik, Haldun Taner ve genç kız arkadaşlarla bahçede sek sek oynandığını... Sait'le Özdemir'in geçirdiği günleri, geceleri... Ölümden önceki son dostuydu belki Özdemir.

★

Çağdaş şiirimizdeki yeri mi? Kimseye benzemeyen, kimseden ışık almayan, yalnız kendi zekâsı, içgüdüsü, kendine özgü bakışı, duyuşu olan bir şair.

"Beni çağırmadınız, ben kalkıp geldim
Uzaklardan size bir haber getirdim
geldim.

Bıraktıklarınızdan, unuttuklarınızdan
Sımsıcak anılası günler getirdim
geldim.

Gömütleri andıran yapılarınızdaki
Yaşantılarınıza evler getirdim geldim

Tek tek, ayrık, soluyan bitkiseller
yerine
Yüzyüze, donuk, gülen sizler getirdim
geldim.

Solarken suladığım, koparken
bağlandığım
Ölürken canlandığım sözler getirdim
geldim."

★

Bir şair gibi yaşadı. Fransanın 19. yüzyıl sonu şairlerinin yaşamından bir parçayı yaşar gibi. Basımevciyken de şairdi. İçkili lokanta işletirken de... Bir parti gazetesinde gündelik yazılar yazarken de. Kitabevleri açıp kapatırken de... Şairdi. Bana sorarsanız 'şair' kimdir, nasıl bir şeydir diye. Size, Özdemir Asaf'ı gösteririm.

"**Bir gün – herkes kendi bahçesine derlerse – Hazır mısınız?**" diyebilen, "**Ölünceye kadar seni bekleyecekmiş – Sersem – Ben seni beklerken ölmem ki – Beklersem**" diye kesip atan bir kişi 'şair'den başka ne olabilir ki?

■ ■ ■

Bu yüzden gerçek anlamda ölüm yoktur şairlere, tüm sanatçılara...

Tevfik Fikret, Hüseyin Siret, Nâzım Hikmet, Necip Fazıl, Rıfat Ilgaz, Hasan İzzettin Dinamo, Ziya Osman Saba, Celal Sılay, Behçet Necatigil, Ruhi Su, Orhon Arıburnu, Sabahattin Kudret, Özdemir Asaf...

İşte size anılarımdaki yerleriyle, belleğimde kalan serüvenleriyle, unutulmaz dizeleri ve yaşam öyküleriyle 13 şair... Hepsi bu kadar mı? Değil elbet. Yazmak istediğim daha nice şair var; Abdühak Hamit'ten Ahmet Haşim'e, Yahya Kemal'den Bedri Rahmi'ye, Oktay Rifat'tan A. Kadir'e, Orhan Veli'den Asaf Halet Çelebi'ye, Rüştü Onur'dan Muzaffer Tayyip'e, Edip Cansever'den Cemal Süreya'ya, Turgut Uyar'dan Halit Asım'a, Cahit Sıtkı'dan Ahmet Muhip'e daha niceleri...

Bir gün, ilerde bir gün, yaşam izin verirse bütün bu, yakından ya da uzaktan tanıdığım, şiirlerinin bana getirdiği dünyada yaşadığım tüm şair dostları da kağıt üstünde yaşatmak özlemi ile...

OKTAY AKBAL

ISBN 975-447-035-9

9 789754 470352